

VOCEA AUTORITĂȚILOR LOCALE

BULETINUL INFORMATIV AL CONGRESULUI AUTORITĂȚILOR LOCALE DIN MOLDOVA nr. 4 (39), 2017

AP(E)L LA CALM/EDITORIALUL EDIȚIEI

GREBLA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ ÎN LOC DE O VERITABILĂ REFORMĂ A ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE?!

În contextul reformei anunțate a administrației publice, tot mai mult și insistent se aud, de la diferite tribune, mesaje despre necesitatea în Republica Moldova a unei reforme administrativ-teritoriale radicale. Cu siguranță că această temă, extrem de importantă, complexă și sensibilă sub foarte multe aspecte, urmează a fi abordată și discutată pe larg și foarte competent cu toți actorii interesați. Dar, în primul rând, cu comunitățile locale și reprezentanții săi direcți – APL. Asta, pentru a ajunge la un consens larg social și a evita greșelile din trecut care au costat foarte scump țara noastră. Anume de aceea, poziția CALM în această problemă a fost și este foarte pragmatică și neutră. Nu suntem pentru sau împotriva acestei reforme, deoarece încă nici nu este clar ce se dorește în fond și la concret. Însă, considerăm că este foarte importantă să existe o abordare complexă/vizionară și să fie asigurat în primul rând un proces de consultare amplă a APL și a tuturor actorilor interesați, pentru a scoate în relief toate aspectele și elementele importante ale reformei date. Aceasta, înainte ca să fie elaborat/propus vreun model anumit. Iar decizia finală care va fi luată să fie una responsabilă, obiectivă și conectată la nevoile reale ale țării. Iată de ce, CALM a inițiat un proces amplu de consultare a tuturor APL, prin intermediul asociațiilor raionale de primari, în vederea identificării tuturor aspectelor necesare a fi luate în considerare și elaborării unui model de reformă a APL, conectat la necesitățile și realitățile comunităților locale din Republica Moldova; ușor de implementat și acceptabil pentru guvernare și toți actorii vizați/interesați. Ulterior, acest model și recomandările CALM vor fi prezentate factorilor decizionali, tuturor forțelor politice și partenerilor de dezvoltare ai Republicii Moldova.

Însă, observăm cu îngrijorare că această poziție a CALM nu este conștientizată, iar autoritățile statului, sub presiunea inexplicabilă a anumitor parteneri de dezvoltare (contrar principiilor și valorilor oficial promovate în RM) și la sugestia unor consultanți străini (deconectați de la înțelegerea cauzelor reale ale problemelor și realitățile noastre), tot mai mult înclină spre promovarea unei reforme administrativ-teritoriale radicale, într-un mod unilateral, netransparent și total contrar principiilor incluziunii și participării democratice. Iar cel mai grav în această situație este că practic toate argumentele în baza cărora se insistă pe reforma dată sunt greșite, nu au nicio legătură cu fragmentarea administrativ-teritorială sau reprezintă niște consecințe a unor procese/situații ce țin de cu totul alte cauze. În consecință, există risc major ca Guvernul să adopte în acest sens decizii grăbite și neevaluate suficient sub aspectul impactului și al efectelor pe care le pot avea.

Mai mult, observăm cu regret cum refor-

ma administrativ-teritorială este folosită drept sinonim și substituție a unei reforme veritabile a administrației publice locale și descentralizării reale (APL). Adică, se inoculează ideea că anume o reforma administrativ-teritorială radicală reprezintă soluția miraculoasă pentru dezvoltarea locală, dar și națională! Ceea ce este absolut greșit, deoarece o reformă administrativ-teritorială este doar un element și pe departe cel mai important și primordial, în cadrul unei reforme veritabile și complexe a APL. Plus la aceasta, înainte de a aborda tema unei reforme administrativ-teritoriale radicale, este necesară întrunirea unui complex de condiții obligatorii, primordiale și vitale care lipsesc cu desăvârșire în Republica Moldova și se realizează doar în timp. De ex.: infrastructură fizică/comunicații și digitală dezvoltată (drumuri, servicii de apă-canalizare etc.), fonduri pentru stimularea diferitor forme de cooperare și comasare; un sistem

Continuare în pag. 2

”Suntem în fața unui déjà vu. Republica Moldova deja a trecut prin astfel de experiență, iar rezultatele au fost dezastruoase pe termen mediu și lung pentru întreg procesul de descentralizare și modernizare a APL! Dacă vom continua în așa ritm să inoculăm idei și modele, atunci suntem elevi proști și nu am învățat nimic din lecțiile istoriei!”

CITATUL LUNII

**EMIL DRĂGHICI,
PREȘEDINTE ACoR:**
”Niciun război n-a adus atâta pierderi de populație ca această zvonistică de desființare, de comasare, care nu face decât să-i îndepărteze și pe cei care au rezistat în acele localități!!!”

GREBLA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ ÎN LOC DE O VERITABILĂ REFORMĂ A ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE?!

Sfârșit. Început în pag. 1

financiar și economic deja descentralizat; depolitizarea și descentralizarea fondurilor investiționale naționale; sistem judiciar reformat și depolitizat etc. La toate acestea se adaugă studii de analiză și impact pe fiecare componentă, precum și un cadru legal și instituțional deja pregătit și corelat. Cu alte cuvinte, în cazul dat și în lipsa tuturor acestor condiții, carul este pus înaintea boilor. O astfel de abordare îngustă și superficială nu poate decât să trezească mari îngrijorări în rândul comunităților locale și a tuturor celor conectați la realitățile din Republica Moldova. Mai ales dacă ținem cont de contextul social, economic și politic actual, precum și de faptul că suntem în fața unui déjà vu. Republica Moldova deja a trecut prin astfel de experiență, iar rezultatele au fost dezastruoase pe termen mediu și lung pentru întreg procesul de descentralizare și modernizare a APL.

Considerăm că acest domeniu, care este piatra de temelie a unui stat, necesită o abordare constructivă și o detaliere riguroasă a tuturor avantajelor și dezavantajelor unui model sau altul. Dacă vom continua în așa ritm să inoculăm idei și modele, atunci suntem elevi proști și nu am învățat nimic din lecțiile istoriei.

Apreciem foarte mult discuțiile care au fost lansate, acestea reprezentând o ocazie de a pune problemele pe tapet și a le dez-

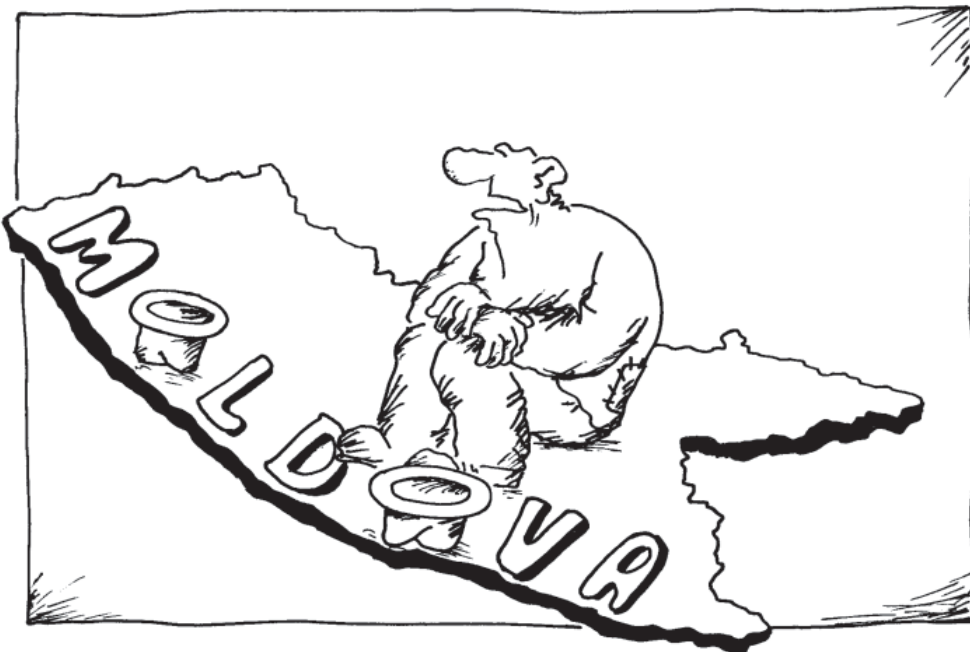
bate fără bariere. Dar credem că e prematur să vorbim despre un model care ar veni ca o mânășă Republicii Moldova și specificului ei. Tocmai de aceea, pare cel puțin dubioasă încercarea de a găsi o soluție rapidă.

Foarte puțini dintre cei care vor să pornească motorul unei noi orânduiri administrativ-teritoriale înțeleg care este chintesența reformei administrativ-teritoriale. Importanța unei astfel de reforme nu a fost conștientizată nici de guvernarea de la 1998, care pur și simplu s-a jucat de-a împărțitul și a discreditat iremediabil acest deziderat. Atunci când s-a realizat această reformă, în loc să se aducă serviciile mai aproape de oameni, ele au fost îndepărtate și chiar dacă au fost și anumite beneficii – primăriile au început să se simtă mai autonome și obțineau mai multe venituri –, nimeni nu a acordat atenție acestor beneficii. Deoarece, omul și necesitățile sale pur și simplu au ieșit din vizorul reformatoilor de atunci. Deoarece mai presus de toate au fost puse cifrele și așa-numitele avantaje economice (care așa și nu s-au confirmat). Deoarece, atunci ca și acum, vedem o influență totală și disproporționată a unor străini (parteneri, experți), care sunt ascultați orbește și cu mâna la "cozoroc" de către guvernanți, chiar dacă măsurile pe care le propun nu întotdeauna sunt adecvate, necesare și aplicabile Republicii Moldova. În același timp, din nou, este neglijată opinia și poziția APL și a reprezentanților săi – a

**VIOREL FURDUL,
DIRECTOR EXECUTIV CALM:**

"Fără asigurarea ÎN PREALABIL a unor condiții elementare ce țin de infrastructură, comunicații, e-guvernare, acces la servicii publice fundamentale (apă, drumuri, iluminat stradal, salubritate etc.), fără o evaluare prealabilă a impactului pe toate dimensiunile, o reformă administrativ-teritorială radicală ar fi una anti-umană și mai degrabă ar semăna cu o aventură cu consecințe imprevizibile!"

CALM propune modelul său, conectat la realitățile și necesitățile reale din Republica Moldova. Acest model conține toate elementele unei reforme complexe a administrației publice locale, inclusiv cele de organizare teritorială mai rațională. Model în care descentralizarea reală, prudența și grija față de viitorul comunităților locale din Republica Moldova ocupă un loc primordial!

celor pe care sunt în contact direct cu nevoile oamenilor și pe care astfel de reforme îi vizează. Deoarece **s-a uitat o axiomă fundamentală de care trebuie să se ghideze orice guvernare responsabilă și autentică – OAMENII NU SUNT CIFRE, IAR SATELE NU SUNT SUME!**

Istoria s-ar putea repeta acum, căci graba cu care se operează este în detrimentul viitorului comunităților noastre și al cetățenilor. Este evident că o astfel de reformă nu poate fi făcută în fugă, peste noapte și fără un consens social larg. De aceea, orice discuție despre reformă trebuie să fie una așezată și gândită, una strategică și vizionară. Să cuprindă toate aspectele și măsurile care urmează a fi întreprinse și care să fie evaluate din timp, înainte de a fi puse în aplicare.

Un lucru principal și extrem de important în procesul de luare a deciziilor privind necesitatea și modalitățile de reformare este conștientizarea și aprecierea adecvată a cauzelor care generează în prezent problemele care se iau drept argumente pentru realizarea reformei administrativ-teritoriale. Ob-

servăm că, probabil, de aici și începe marea GREȘALĂ a celor care insistă asupra unor reforme cardinale, bazată pe gigantomanie. Greșeala în a confunda CAUZELE cu EFEC-TELE problemelor cu care se confruntă comunitățile locale, dar și întreaga țară. Astfel, drept argumente de bază pentru realizarea unei astfel de reforme se aduc în principal:

- ▶ Republica Moldova este excesiv fragmentată administrativ-teritorial și greu de administrat/controlat
- ▶ În Republica Moldova are loc un proces accentuat de depopulare
- ▶ Lipsa de capacitate administrativă, financiară, economică a comunităților/primăriilor mici
- ▶ Numărul și calitatea serviciilor reduce pe care le poate presta o primărie mică
- ▶ APL mici au doar un rol de reprezentare, însă mai puțin un rol de prestatori de servicii publice
- ▶ APL mici nu au suficienți specialiști și nu pot atrage specialiști
- ▶ Cheltuielile administrative ale APL mici sunt prea mari

► APL mici nu sunt capabile să atragă fonduri importante

La prima vedere și formal, toate aceste fapte și argumente ar fi corecte. Însă, în realitate, majoritatea acestor argumente nu rezistă confruntării cu realitățile existente din teritoriu în care APL, în multe cazuri, demonstrează cu totul altceva. În primul rând, situația este foarte diferită de la o comunitate locală la alta, existând comunități locale care se descurcă bine, indiferent de mărimea lor sub aspectul demografic, infrastructurii, serviciilor publice etc.

Totodată, la o analiză mai profundă și complexă, constatăm că majoritatea covârșitoare a acestor motive NU au deloc sau foarte puțină relevanță cu sistemul de organizare administrativ-teritorială. Toate acestea sunt mai degrabă niște consecințe a unor probleme de ordin NAȚIONAL și soluționarea cărora într-o măsură mai mică depinde de organizarea administrativ-teritorială și autoritățile locale. Mai mult ca atât, pentru majoritatea acestor probleme, o reformă radicală soldată cu lichidarea/comasarea masivă a primăriilor nu numai că nu reprezintă o soluție, dar din contra va ACENTUA majoritatea problemelor respective. De exemplu, conform opiniilor demografilor, în cazul comasării primăriilor, procesul de depopulare se va accelera, iar populația va începe să migreze către centrele comunale, urbane sau chiar peste hotare. Deoarece resursele sunt limitate și toate vor fi concentrate în centrele comunale noi, cu foarte mici șanse să mai ajungă ceva și la comunitățile locale periferice. Sau este greu de presupus că comunitățile locale comasate și fără APL, cum li se promite în prezent la nivel TEORETIC, vor avea careva șansă de dezvoltare, vor beneficia de servicii mai multe și mai calitative, vor beneficia de o transparență mai mare etc., în condițiile în care vor dispărea reprezentanții lor aleși direct și practic toate resursele vor fi concentrate/administrate în altă parte. De asemenea, total incertă și ireală este afirmația precum că în cazul unor unități administrativ-teritoriale mai mari va crește capacitatea administrativă, vom avea economii la scară și că vor veni specialiști buni. Deoarece, odată cu creșterea semnificativă a teritoriului administrat, cu siguranță vor crește și cheltuielile, și numărul de persoane necesar a fi angajate, se va limita contactul cu cetățenii și, de fapt, administrația se va îndepărta de om și va scădea transparența etc. De fapt, fără asigurarea ÎN PREALABIL a unor condiții elementare ce țin de infrastructură, comunicații, e-guvernare, acces la servicii publice fundamentale (apă, drumuri, iluminat stradal, salubritate etc.), fără o evaluare prealabilă a impactului pe toate dimensiunile, o reformă administrativ-teritorială radicală ar fi una antiumană și mai degrabă ar seamăna cu o aventură cu consecințe imprevizibile.

Altfel spus, argumentele/problemele respective sunt consecințe, dar nicidecum NU sunt cauzele care le generează. În aceste sens, de exemplu, cauza depopulării nu este faptul că localitățile sunt mici sau mari. Cauza reală rezidă în lipsa locurilor de muncă, inexistența condițiilor normale de trai pentru cetățeni, nevoia unor politici corespunzătoare din partea statului care ar stimula/proteja mediul de afaceri, lipsa justiției, presiunea organelor de control asupra mediului de afaceri etc. Adică, aspecte de care este responsabilă administrația CENTRALĂ! De asemenea, cauza pentru care capacitatea administrativă a APL de nivelul I este mică/redușă, constituie faptul că în Republica Moldova există un sistem excesiv de centralizat din punct de vedere financiar și economic, toate resurse-

”De mulți ani în RM se apelează la experții străini. Cu siguranță, acest ochi proaspăt, din afară, este necesar și util. Însă cred că noi am crescut, ne-am maturizat. Iar partenerii noștri și experții străini NU pot și NU au niciun drept să ÎNLOCUIASCĂ instituțiile statului cu toate competențele sale. Așa cum din păcate se întâmplă de mai mulți ani, din cauza lipsei de cadre și capacitate la nivelul administrației publice centrale!”

le financiare și economice sunt concentrate la centru, iar reformele în acest domeniu au stagnat cu desăvârșire. Aceeași situație se atestă și în privința cadrelor și serviciilor prestate de APL – cauza principală fiind un sistem extrem de centralizat și rigid în domeniul statelor de personal și a remunerației/salarizării care limitează posibilitățile APL de a se descurca de sine stătător. Mai mult ca atât, **cel mai elocvent argument în acest sens poate fi adus faptul că și din cele 32 de orașe centre raionale, doar 6 au capacitate administrativă suficientă. Ceea ce încă o dată demonstrează că NU mărimea și numărul de populație este problema de bază a APL din Moldova!**

Prin urmare, constatăm cu regret că, inițiativele de reformare administrativ-teritorială radicală se bazează pe premise greșite și, respectiv, soluțiile pe care le oferă sunt inadecvate, deconectate de realități și foarte riscante.

Sigur că, multe dintre modelele care se propun au părți pozitive și negative, dar nu putem smulge o schemă din exterior, care s-ar potrivi ideal pe condițiile din Republica Moldova. Să luăm exemplul de la țările nordice, care pregătesc astfel de reforme zeci de ani, în baza unor analize și a unor studii. La

noi nu se discută cu cei interesați, nu li se explică oamenilor ce se dorește și nici nu există viziuni foarte clare, problema fiind abordată superficial și conjunctural. Din cauza acestui mod de abordare noi am pierdut 15 ani în ceea ce privește descentralizarea. Cu atât mai mult că din cauza unui dialog real și larg social pe această temă extrem de complexă și importantă, în prezent există o polarizare foarte mare și lipsește un consens pe această problemă.

De mulți ani în RM se apelează la experții străini. Cu siguranță, acest ochi proaspăt, din afară, este necesar și util. Însă cred că noi am crescut, ne-am maturizat. Iar partenerii noștri și experții străini NU pot și NU au niciun drept să ÎNLOCUIASCĂ instituțiile statului cu toate competențele sale. Așa cum din păcate se întâmplă de mai mulți ani, din cauza lipsei de cadre și capacitate la nivelul administrației publice centrale.

De asemenea, țara noastră a trecut prin mai multe reforme, dar această experiență nu a fost bine, profund analizată, n-au fost concretizate aspectele pozitive și negative, greșelile, barierele care au împiedicat implementarea cu succes a reformei. De aceea, credem că trebuie să ascultăm ce ne spun colegii din străinătate, dar trebuie să ne bazăm pe expertiza noastră care există

deja și este suficientă. Sperăm foarte mult că factorii decizionali din RM vor fi foarte atenți pe viitor în a prelua mecanic unele modele, idei, sfaturi din partea experților internaționali. Concluzia mea personală este că expertiza internațională este necesară până la un anumit moment ca să putem compara, să vedem ce s-a mai făcut, dar discuția trebuie să fie între actorii interni și noi să ajungem la o concluzie proprie pe mai multe elemente.

De-a lungul anilor s-au discutat numeroase modele. Sunt doritori de a face reforme peste noapte, pe negândite și preluând niște modele care în opinia lor ar fi bune pentru Moldova. Concluzia noastră este că situația e absolut diferită în toate țările și nu există un model universal care ar putea fi preluat și adus în Moldova. Diferențele sunt enorme între țări privind mentalitatea, așezarea și relieful geografic, dezvoltarea economică, resursele disponibile, situația politică, componența etnică etc. Cea mai mare greșală comisă în țara noastră a fost că multe legi, strategii au fost preluate din alte state, unde există o altă mentalitate, context social, politic, economic etc., și aduse la noi. Aceasta și este una dintre cauzele pentru care avem legislație care nu se implementează și se prăfuieste pe polițe. Doar

GREBLA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ SAU AVEM NEVOIE DE O REFORMĂ VERITABILĂ A ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE?

nu poți veni cu modelul unor astfel de state, precum țările baltice sau Danemarca, în cazul în care Republica Moldova nici pe de aproape nu dispune de fondurile, condițiile și criteriile în care au fost realizate reformele în aceste țări. Sunt lucruri INCOMPARABILE! Sau să vii cu exemple/modele de tipul: Albania, Ucraina sau Georgia – țări care recent au făcut reforme care nicidecum nu pot fi catalogate drept de succes!

Totodată, nu înțelegem de ce unii experți axați pe grandomanie "uită" de unele țări cu modele de depășire a fragmentării teritoriale care ar fi mult mai aproape, compatibile și adecvate situației în care se află Republica Moldova. De exemplu, Slovacia (Ungaria, Cehia etc.) ar fi un model viabil pentru noi în ceea ce privește organizarea și funcționarea administrației publice locale. Există mai multe asemănări care ne apropie: teritoriu și populație aproximativ identice, mentalitatea, experiența de a trăi într-un sistem totalitar etc. Acolo, de exemplu, există comunități de 80 și 100 de oameni care supraviețuiesc și asigură servicii în baza unor mecanisme de cooperare și delegare a competențelor bine puse la punct. Apropos, este important de menționat că Slovacia este considerată un tigris al dezvoltării economice și sociale din Europa Centrală, având una din cele mai fragmentate sisteme administrativ-teritoriale. Deci, fragmentarea teritorială NU reprezintă o problemă esențială pentru o țară. Poate, din contra, existența unei democrații locale veritabile și directe, în care majoritatea covârșitoare a cetățenilor SUNT direct reprezentați, constituie fundamentul unui sistem democratic al statului și o bază bună pentru dezvoltarea economică. Cel puțin până la o anumită etapă de dezvoltare a țării.

Toate modelele pe care le-am văzut și studiat conțin elemente interesante, însă noi, cu siguranță, trebuie să ne creăm propriul model, care ar corespunde condițiilor și tradițiilor noastre. Trebuie să avem o discuție deschisă cu toți factorii de decizie, cu societatea civilă pentru a vedea care este cel mai bun model de dezvoltare pentru țara noastră. În Moldova nu se fac reforme cu anii, iar la un moment dat, fiind presați din exterior sau din alte motive, începem să realizăm reforme în grabă și peste noapte. Iar rezultatul, de regulă, este unul dezastruos în astfel de condiții. De fapt, trebuie să discutăm pe larg și sincer cu toți actorii interesați și să convenim asupra unui model agreeat de toți, pentru ca acesta să nu poată fi modificat odată cu schimbarea guvernării. Lipsa unui dialog sincer, deschis, efectiv și permanent în societatea noastră este una din cele mai mari probleme care ne împiedică să avansăm pe calea reformelor în toate domeniile de activitate, dar și în procesul de modernizare a țării, în general.

Ca să ajungem efectiv la această reformă, R. Moldova trebuie să se pregătească bine și să meargă pas cu pas. În primul rând, în prealabil, urmează a fi elaborate și implementate programe naționale adecvate de dezvoltare a infrastructurii și serviciilor publice, depolitizate și cu acces direct pentru APL. Pentru aceasta este nevoie de fonduri mari, care pot fi oferite doar de partenerii de

dezvoltare. În special, de cei care insistă asupra reformei. În același timp, avem o Strategie a descentralizării și un plan de acțiuni și trebuie să implementăm, în primul rând, tot ce e prevăzut în acest document: creșterea veniturilor, descentralizarea financiară, acordarea mai multor autonomii organizaționale și patrimoniale, implementarea cooperării inter-municipale etc. Dacă această strategie, preconizată până în 2015, ar fi fost implementată și nu prelungită la nesfârșit, am avea cu totul altă situație la nivel local, alte aprecieri ale capacității administrative și am fi putut, probabil, vorbi serios despre existența unor precondiții reale și obiective pentru o reformă administrativ-teritorială mai profundă.

Însă, fără toate acestea, acum am ajuns într-o situația ipocrită. Deoarece, în condițiile în care autoritățile statului, unii parteneri și experți tot au făcut trimitere în permanență la lipsa de capacitate administrativ/financiară etc. în cadrul APL, alții NEREALIZÂND aceste angajamente și neimplementând nicio măsură concretă de descentralizare

statelor de personal și salarizare și multe alte măsuri similare, situația în localitățile noastre ar fi cu totul alta. Inclusiv, s-ar schimba abordările privind necesitatea și direcțiile unei reforme teritoriale. Credem că anume aceasta este calea optimă pentru reforma APL din Republica Moldova la etapa dată.

Vom expune în context o remarcă a președintelui ACoR, Emil Drăghici, care a explicat **DE CE NU TREBUIE FĂCUTĂ ACUM REFORMA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ și de ce această inițiativă este una prematură:** "Un studiu adecvat trebuia să identifice, printre altele, următoarele: atribuțiile autorităților administrației publice locale, pe fiecare nivel în parte; atribuțiile care, eventual, se exercită și la nivel local și la nivel raional; separarea, fără echivoc, a acestor niveluri astfel încât să se elimine aceste dualități; personalul de care este nevoie pentru ca aceste atribuții să se poată exercita în mod corespunzător. Printr-o abordare sistematică a elementelor de mai sus, se puteau identifica activitățile specifice: prestări de servicii, eminemente de

mult mai generale, strategice și statale – o viziune asupra reformei Administrației Publice Locale și nu doar a unui element precum este organizarea administrativ-teritorială. În acest sens, CALM propune modelul său al reformei APL, care de fapt, se bazează pe o abordare complexă, realistă, multilaterală, flexibilă și cu îmbinarea în mod armonios a celor trei elemente/direcții de bază:

- Descentralizarea administrativă
- Cooperarea inter-municipală și delegare
- Amalgamarea voluntară

Acest model reprezintă o îmbinare logică și realistă a tuturor opțiunilor de reformă propuse până în prezent, cu excepția celor radicale și incompatibile. În cadrul acestui model, de fapt, pornind de la problemele reale și actuale cu care se confruntă APL, se propune ca bază un complex de măsuri concrete de descentralizare efectivă, iar amalgamarea și cooperarea inter-municipală devin elemente și/sau instrumente puse la îndemâna comunităților locale în vederea eficientizării după necesitate a activității APL. Ideea principală este să continuăm în primul rând cu procesul de descentralizare financiară, economică, patrimonială etc. Să facem unele optimizări la nivel teritorial care se impun deja de mai mulți ani (revizuirea statutului UAT de nivelul II), acordarea statutului de municipii orașelor reședință de raioane, să dezvoltăm/promovăm cadrul legal și instituțional necesar pentru cooperare inter-municipală și amalgamare voluntară, dând posibilitatea celor care doresc și pot să se unească să o facă, să le promovăm pe larg, să căutăm resurse ca să stimulăm această amalgamare voluntară; să dezvoltăm mecanisme de delegare a anumitor servicii-competențe. Nu în ultimul rând, urmează a acorda/descentraliza către APL libertatea deplină în domeniul organizării, funcționării și remunerării

în cadrul APL; să revedem activitatea organelor judiciare și de control în scopul reducerii presiunii și blocajelor activității APL; să asigurăm o descătușare a inițiativei la nivel local.

Considerăm că anume un sistem de administrație publică bazat pe o DESCENTRALIZAREA REALĂ ȘI EFECTIVĂ, este acea buturugă mică dar care poate să răstoarne carul mare al sărăciei, corupției, in justiției și subdezvoltării țării noastre.

Iar cu referire la modelele radicale de reformă, după toate declarațiile în care ni se impune ideea că, dac-ar fi mai puține primării ar curge gârle banii în sate, ne-am reamintit un banc în care un tată, după ce și-a văzut odraslele murdare, se întreabă dacă e musai să le spele sau să „facă” alți copii, mai „curați”. E exact schema inoculată actualmente de autorități, inclusiv prin intermediul unor experți, prin care se încearcă promovarea ideii că comasare a primăriilor (egală în majoritatea cazurilor cu lichidarea, de fapt). În loc să promoveze reforme care ar îmbunătăți de fapt situația financiară a satelor și implicit viața oamenilor, aceștia "visează" la noi construcții administrative, pe care le vor ridicat peste noapte, fără consultarea societății și a celor care se bucură de cea mai mare încredere din partea populației – autoritățile publice locale.

Editorial de Viorel FURDUI,
director executiv CALM

"Avem impresia că pentru experții străini implicați în consultarea guvernanților, Republica Moldova este un teren pentru experimente. Deoarece, practic, provin din țări, care NU au realizat reforme administrative-teritoriale. Iar credulitatea unor guvernanți față de modelele propuse de acești experți este total INEXPLICABILĂ și naivă. Credem că MOLDOVA NU ESTE UN TEREN DE EXPERIMENTE PENTRU STRĂINI! Cu atât mai mult că deja am trecut prin aceasta!"

(financiară, patrimonială, economică etc.) sau NEINSISTÂND/NEMONITORIZÂND în modul corespunzător realizarea acestor angajamente, este incorect și chiar o ipocrie totală să vii în prezent cu concluzii și soluții de comasare a primăriilor, aducând aceleași argumente: strategiile, angajamentele și planurile de acțiuni respective. **Doar începând cu anul 2016-2017 putem vorbi despre implementarea unor măsuri izolate și concrete de descentralizare financiară, care, după toate calculele prealabile, vor conduce la creșterea foarte mare a capacității administrative la majoritatea APL de nivelul I: de la 20% până la peste 100%!!!!** Iar dacă ar fi implementate restul măsurilor promise și prevăzute în strategie: de exemplu - evaluarea bunurilor imobile, colectarea impozitului pe venitul persoanelor fizice la locul de domiciliu; impozitul pe venitul persoanelor fizice să rămână în bugetele locale; acordarea APL a libertății în domeniul

natură economică, și care, încet-încet, sunt integrate în cooperările intercomunale, așa cum s-a putut vedea și din prezentările efectuate; exercitării de atribuții, eminemente de natură administrativă, pe bază de acorduri de cooperare între unitățile administrativ-teritoriale; prin cooperare se asigură creșterea capacității administrative a unităților administrativ-teritoriale; performanțelor personalului care exercită atribuțiile respective; rolului structurilor asociative inter-administrative, în cazul Republicii Moldova, al CALM-ului, ca un corolar al scopului izvorât din Carta europeană a autonomiei locale, respectiv de a realiza o uniune mai strânsă între colectivitățile locale, pentru a ocroti și pentru a promova idealurile și principiile care reprezintă patrimoniul lor comun, considerând că unul dintre mijloacele prin care se atinge acest scop este încheierea de acorduri în domeniul administrative".

Tocmai din cele menționate mai sus și aceste motive, expuse atât de clar de colegul nostru, rezultă necesitatea unei abordări

CALM: FESTINA LENTE - REALIZATĂ ÎN GRABĂ ȘI FĂRĂ O ABORDARE CONSTRUCTIVĂ, REFORMA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ POATE DEVENI UN NOU FIASCO!

Reforma administrativ-teritorială trebuie privită ca un corp comun cu procesul de descentralizare financiară. Este opinia membrilor CALM, expusă la dezbaterile privind reforma administrativ-teritorială. Aceștia au specificat că reforma nu trebuie privită doar ca o strategie de optimizare, ci să cuprindă o abordare complexă, care să aibă ca finalitate avantaje pentru comunității locale servicii de calitate înaltă și desigur să cuprindă instrumente de fortificare a autonomiei și democrației locale. Părerile au fost expuse la dezbaterile privind reforma administrativ-teritorială, care au întrunit experți, reprezentanți ai partenerilor de dezvoltare, dar și ai administrației centrale.

În cadrul discuțiilor, președintele CALM, Tatiana Badan, a atras atenția asupra faptului că subiectul este unul important și sensibil, care, gestionat prost, ar putea pune la mare încercare tot sistemul: "Subiectul pentru care ne-am întrunit azi este foarte important în procesul de reforme. Credem că această participare activă și cu implicarea multor factori pentru a identifica și a găsi soluțiile cele mai bune atât pentru cetățeni, cât și pentru autoritățile publice centrale și locale, este calea pentru a identifica cel mai bun model. Ne așteptăm la o discuție plină de argumente pro și contra care să ne permită să identificăm împreună cu experții modele deja experimentate, ca să nu călcăm peste noapte pe greblă, pentru că știm că reformele care se fac în grabă, fără a fi puse în dezbatere în societatea civilă și nu sunt conștientizate implicațiile acestor reforme, nu merg bine. CALM este și va fi parte activă în acest proces, pentru ca să găsim împreună

cu toții soluții care să fie în folosul dezvoltării RM, a comunităților noastre locale".

Potrivit directorului executiv CALM, Viorel Furdui, promovarea în grabă a unui anumit model, fără o abordare constructivă și evaluarea tuturor riscurilor, poate deveni un nou fiasco al autorităților în ceea ce privește implementarea reformelor: "Noi am început să discutăm un subiect atât de important fără a clarifica ce este, de fapt, o reformă administrativ-teritorială? Este similară cu o optimizare, eficientizare, reorganizare? La noi, toți înțeleg această reformă diferit. Unii se opresc la nivelul întâi, alții – la cel de-al doilea. De obicei, reforma administrativ-teritorială este privită în ansamblu cu procesul de descentralizare. Deseori se motivează că, fără reforma administrativ-teritorială, uitați de descentralizare. Vreau să atrag at asupra unor lucruri – această discuție nu este suficientă, pentru că nu se discută pe detalii. Modele, calcule, haideți să

nu punem căruța înaintea cailor. E o temă contradictorie. Nu trebuie să fim impuși în anumite limite, dar suntem departe de modelul bun pentru Moldova. Sunt păreri diferite, să facem o sinteză a acestora. Trebuie să începem să discutăm, să ne gândim cum să facem o astfel de reformă încât cetățenii de la sate, în urma implementării acesteia, să aibă de câștigat, beneficiind de servicii mai bune. Dar trebuie să discutăm serios, cu argumente, cu calcule, cu luarea în considerare a situației actuale din țara noastră. Ni se inoculează diferite modele, dar colegii din Letonia ne avertizează – nu vă grăbiți, reieșiți din contextul vostru social-economic, nu copiați în mod unilateral!".

În cadrul atelierului, Victoria Cujbă, șefa Direcției Generale politice de descentralizare și administrare locală din cadrul Cancelariei de Stat, a specificat că, momentan, avem o structură administrativă care necesită să fie îmbunătățită: "Noi ne propunem niște unități administrative care să fie adecvate și capabile pentru a presta niște servicii de bună calitate. Fragmentarea administrativă excesivă o dovedesc și datele ultimului recensământ, care arată că la o populație de 2.900.000 de locuitori avem 898 de unități administrativ teritoriale de nivel 1, avem 32 de raioane. Caracteristic la momentul actual pentru toate primăriile rurale este faptul că au doar rol reprezentativ și nu pretează servicii publice. Atât la nivelul 1 cât și 2, veniturile administrațiilor publice sunt insuficiente, ceea ce determină o dezvoltare locală social economică neadecvată solicitărilor și necesităților din teritoriu. Aceste realități economice au impact asupra activității APL. În condițiile în care în 770 de APL avem angajate 6 persoane, în restul de 25 la sută până la 4 angajați, ne întrebăm dacă pozițiile din aceste primării sunt relevante pentru a presta niște servicii de calitate la nivel local. Referitor la capacitatea administrativă, potrivit prevederilor legale cheltuielile administrative nu trebuie să depășească

CALM: FESTINA LENTE - REALIZATĂ ÎN GRABĂ ȘI FĂRĂ O ABORDARE CONSTRUCTIVĂ, REFORMA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ POATE DEVENI UN NOU FIASCO!

tuția actuală și este un punct de pornire, un cadru general de la care putem porni pentru a face o evaluare a stării de lucruri, o diagnosticare reală ca să știm ce ne propunem pentru a îmbunătăți situația. Potrivit analizelor făcute, reiese că situația este critică la nivelul 1 și trebuie să găsim acele soluții care să permită primăriilor și primarilor să furnizeze servicii cetățenilor”.

Referitor la necesitatea reformei teritoriale administrative, primarul de Botnărești, Anenii-Noi, Victor Gore, a replicat: ”Trebuie să luăm în calcul în primul rând practica care a avut-o RM, să învățăm din greșeli. S-au discutat trei modele pe care rămâne în calcul să le luăm în vedere, dar problema trebuie să fie abordată detaliat și la nivel de societate, ca să nu greșim ca în cazul primei reforme din 1999-2003. Se dorește reorganizarea celor 900 de primării în doar 300, dar ele se vor afla în aceeași situație financiară. De aceea cred că prioritară este descentralizarea financiară, pentru că atunci realizând că nu au de unde obține venituri

”Datele pe care le-am prezentat care provin din studii și analize, ne arată care este situația actuală și este un punct de pornire, un cadru general de la care putem porni pentru a face o evaluare a stării de lucruri, o diagnosticare reală ca să știm ce ne propunem pentru a îmbunătăți situația. Potrivit analizelor făcute, reiese că situația este critică la nivelul 1 și trebuie să găsim acele soluții care să permită primăriilor și primarilor să furnizeze servicii cetățenilor!”

30 la sută din veniturile proprii. În realitate, peste 90 la sută din unitățile administrative locale acoperă cheltuielile administrative din transferurile de stat și doar câteva respectă legea. Aceasta denotă incapacitate de a presta servicii locale, de a genera venituri proprii.”

Același punct de vedere l-a exprimat și expertul Adrian Ionescu: ”Potrivit datelor recensământului 2014, populația a scăzut cu 11 la sută. În anumite raioane populația a scăzut cu până la 20 la sută. Sunt două motive principale pentru care populația pleacă din țară: lipsa oportunităților economice și condițiile de trai și serviciile publice mai ales în zonele rurale. Ne confruntăm de asemenea cu fenomenul de îmbătrânire a populației și adâncirea tot mai mare a discrepanței dintre populația activă, care produce, și populația pasivă, care este dependentă. Gradul de ocupare a locuințelor a scăzut dramatic. Sunt foarte multe comune în care locuințele sunt ocupate doar 50 la sută. Reforma administrativ - teritorială o să vizeze toate aspectele vieții cotidiene a cetățenilor. Datele pe care le-am prezentat care provin din studii și analize, ne arată care este si-

ALIN NICA, PRIMAR DE DUDEȘTII NOI:

”E ipocrit a spune că nu ai capacitate administrativă pentru că nu ai venituri, pentru că legea nu-ți permite să ai venituri la nivel local și vă desființăm!!! O abordare de genul acesta, simplistă, superficială mi se pare total lipsită de fundament pentru o măsură atât de amplă ca reforma administrativ teritorială. De ce nu a reușit acea reformă din 1998 cu județele? Pentru că guvernul, autoritatea centrală nu vrea să dea din resurse către teritoriu.”

proprii primăriile singure vor alege să lucreze împreună”.

În context, primarul celei mai moderne și europene comune românești, Dudeștii Noi, Alin Nica, a menționat că a ascultat cu îngrijorare mesajele expuse: ”Parcă aveam un deja vu, parcă participam la dezbaterile de acum 7 ani din România, pe exact aceeași temă, cu exact aceleași argumente total greșite. Nu poți să pornești în elaborarea unei strategii de reformă administrativă pornind de la efecte. Nu puteți spune că scăderea populației e o cauză care necesită reforma administrativ-teritorială. Este un efect al unor măsuri care au dus la scăderea populației. Nu puteți spune că serviciile publice care nu sunt la un nivel corespunzător în comunele, satele și orașele din RM, din cauza lipsei capacității administrative ale primăriilor de a le furniza sunt cauza care duce la necesitatea reformei administrativ-teritoriale. E ipocrit a spune că nu ai capacitate administrativă pentru că nu ai venituri, pentru că legea nu-ți permite să ai venituri la nivel local și să desființăm. Lipsa capacităților în primării nu e dată de lipsa investitorilor, oamenii sunt acolo și lucrează, oamenii nu sunt cifre, ci de faptul că la nivel local nu rămân resursele necesare pentru desfășurarea în bune condiții a activității. Asta este cauza principală unde trebuie lucrat. O abordare de genul acesta, simplistă, superficială mi se pare total lipsită de fundament pentru o măsură atât de amplă ca reforma administrativ teritorială. De ce nu a reușit acea reformă din 1998 cu județele? Pentru că guvernul, autoritatea centrală nu vrea să dea din resurse către teritoriu. Se întâmplă ceea ce de m-am temut de la început. Dezbaterile nu este o dezbatere pe mai multe variante și alegerea uneia optime, ci mai degrabă pe o singură variantă și toate prezentările au mers în direcția susținerii acestei variante: a amalgamării și desființării unităților administrativ-teritoriale. E important să fie prezentate și exemple, ca și în cazul Slovaciei, în care unități administrative destul de mici reușesc prin cooperare să ofere cetățenilor serviciile de care au nevoie. Avem exemplu Franței, Germaniei, Statelor Unite. Ar fi bine de văzut și exemplele unor țări dezvoltate care să pună în valoare atât partea reprezentării democratice a cetățenilor, dar și eficiența serviciilor publice. În Franța există comune cu niciun locuitor. Aceasta nu înseamnă că nu există și sunt desființate. Există un ofițer prefectural care are atribuții de primar pentru ca acele comune, acele unități administrative teritoriale nu sunt lucruri care au apărut peste noapte, sunt entități cu o tradiție, cu o istorie în spate care merită menținută și promovată mai departe. Bineînțeles, cu o populație scăzută sau dispersată în mediul rural, costul serviciilor ca să ajungă la ei este mai mare decât într-un oraș unde locuitorii sunt adunați. Dar se pune problema principiului constituțional, prezent și în RM, că statul trebuie să-i trateze pe toți în mod egal și să furnizeze aceleași servicii pentru toți cetățenii săi. Sau putem obliga pe toți cetățenii să se mute grupat, un dezavantaj al amalgamării, care, avem exemplu Albaniei, Letoniei, duce la o grupare a populației în jurul marilor centre, și atunci vom avea o eficiență mai mare a serviciilor publice. Dar dacă omul alege să trăiască acolo unde s-a născut, în vârf de munte sau la malul mării, statul e dator să meargă cu serviciile către cetățean și nu cetățeanul să meargă către stat. Acesta este un principiu de bază pe care dacă nu-l vom înțelege nu vom reuși să punem bazele unei societăți democratice reale bazată pe apro-

pierea de cetățean și nevoile lui. Fiecare țară își alege metodele pe care le consideră apropiate de necesitățile sale. Dar trebuie văzut și care sunt dezavantajele unei variante sau a alteia, ce se pierde dacă se ia o decizie sau alta, oare tradițiile se vor mai păstra dacă îi facem pe locuitori să migreze? Cum puneți în balanță avantajele și dezavantajele? Ce societate doriți să construiți în viitor? Sunt întrebări foarte grele la care trebuie găsit răspuns. Analizând doar cifre putem merge într-o singură direcție, dar o astfel de reformă are implicații mult mai profunde în societatea moldovenească pe care numai dumneavoastră le puteți analiza și găsi soluții. Se vorbește de capacitatea administrativă redusă din RM pentru că unitățile administrativ-teritoriale, mai ales din mediul rural, depind de transferurile de la centru în proporție de 83 la sută. De ce dacă comunele o duc așa de rău, de ce și orașele o duc rău? Doar 6 orașe, conform aceluiași studiu, din 32 de centre raionale, au veniturile necesare ca să se susțină din punct de vedere administrativ. Trebuie desființate și orașele? Cred că problema, cauza este la finanțare, descentralizarea financiară și cred că ar trebui și această analiză complexă a modului în care sunt distribuite resursele în teritoriu. Cred că o distribuție uniformă a po-

”Concluzia noastră este că situația e absolut diferită în toate țările și nu există un model universal care ar putea fi preluat și adus în Moldova. Cea mai mare greșală comisă în țara noastră a fost că multe legi, strategii au fost preluate din alte state, unde există o altă mentalitate, context social, politic, economic etc., și aduse la noi. Aceasta și este una dintre cauzele pentru care avem legislație care nu se implementează și se prăfuiește pe polițe. Toate modelele pe care le-am văzut sunt interesante, însă noi, cu siguranță, trebuie să ne creăm propriul model, care ar corespunde condițiilor și tradițiilor noastre!”

pulației pe tot teritoriul este mai binevenită pentru RM decât o concentrare în jurul capitalei sau centrelor raionale pentru că la asta se va ajunge printr-o reformă administrativă de acest gen. **Varianța cooperării voluntare este o soluție.** De exemplu în Timiș, noi ne-am asociat mai multe comune și plătim un arhitect care vine o dată pe săptămână în fiecare din comunități și rezolvă problemele specifice. Toate serviciile publice pot

fi îmbunătățite ca urmare a asocierii dintre comune, începând cu gestionarea deșeurilor, aprovizionarea cu apă, canalizare etc.”

Directorul executiv CALM, Viorel Furdui, a specificat că evaluările care au fost făcute până la momentul conțin informații contradictorii, care urmează discutate și pentru care urmează a fi identificate soluții. Totodată, Furdui a menționat că lichidarea unui număr mare de primării de nivelul I nu

este o soluție, astfel că acest aspect trebuie să fie discutat atent, pe fiecare caz aparte: ”Am făcut cunoștință cu studiile care au fost făcute. Trebuie să recunosc că este vorba despre un efort colosal, în mare parte îndreptățit, pentru că cuprinde multe aspecte importante. Dar concluzia generală este că sunt și contradicții în legătură cu oportunitatea propunerilor. În comparație cu alte țări, similare ca teritoriu și număr al populației, Republica Moldova nu reprezintă un caz de defragmentare teritorială excesivă. Mai mult, experiența europeană arată că nu este o dimensiune ideală pentru structura administrativ-teritorială. Totodată, evident, infrastructura fizică și digitală subdezvoltată este un argument esențial împotriva fuzionării. Chiar și între orașele reședințe de raion, doar 7 dintre ele îndeplinesc condițiile de capacitate administrativă. Concluzia noastră este că situația e absolut diferită în toate țările și nu există un model universal care ar putea fi preluat și adus în Moldova. Cea mai mare greșală comisă în țara noastră a fost că multe legi, strategii au fost preluate din alte state, unde există o altă mentalitate, context social, politic, economic etc., și aduse la noi. Aceasta și este una dintre cauzele pentru care avem legislație care nu se implementează și se prăfuiește pe polițe. Toate modelele pe care le-am văzut sunt interesante, însă noi, cu siguranță, trebuie să

CALM: FESTINA LENTE - REALIZATĂ ÎN GRABĂ ȘI FĂRĂ O ABORDARE CONSTRUCTIVĂ, REFORMA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ POATE DEVENI UN NOU FIASCO!

ne creăm propriul model, care ar corespunde condițiilor și tradițiilor noastre”.

Potrivit lui Valeriu Prohnițchi, expert la Centrul Analitic Independent „EXPERT GRUP”, factorul esențial care determină o organizare după un anumit model a unei țări este rațiunea economică. „Sunt câteva greșeli care pot compromite orice variantă de reformă administrativ teritorială. Aceste greșeli, care au subminat și efectele pozitive ale reformei din 1999 -2001, sunt: s-au delegat multe funcții dar fără o finanțare corespunzătoare, s-a creat o discrepanță puternică între sistemul de așezări umane și liniile care au fost trasate pe hartă, cetățenii au ajuns să parcurgă distanțe mai mari, în loc să parcurgă distanțe mai mici pentru a obține același volum de servicii, lipsa sau slăbiciunea instrumentelor legale care să prevină abuzurile din partea autorităților noi, lipsa instrumentelor de reprezentare democratică. Indiferent de ce model va fi luat atunci când se va adopta decizia trebuie ținut cont de o serie de factori esențiali: Moldova are un PIB per capita foarte mic și acest lucru trebuie să ne determine să avem un serviciu administrativ atât la nivel local cât și central cât mai eficient și mai ieftin posibil; o polarizare economică foarte înaltă și o bază economică foarte slabă la periferii, venituri proprii foarte mici, geografia, teritoriul compact și uniform sub aspectul reliefului, care spre deosebire de alte țări precum Armenia, sau Estonia, permite Moldovei să fie raționalizată din punct de vedere administrativ teritorial; factorul etnic, de importanță esențială pentru că împiedică amalgamarea administrativă; lipsa infrastructurii, dar acesta nu trebuie să servească ca argument principal de menținere a unor administrații care sunt foarte costisitoare la nivel local.”

Daniel Popescu a relatat despre experiența Ucrainei: „Ucraina avea în 2014 aproape 12000 de colectivități locale, 490 de raioane și dacă Ucraina este de 15 ori mai mare decât Moldova, raportul se dovedește relativ similar. Ce s-a întâmplat în 2014, în ciuda conflictului sau din cauza conflictului? Guvernul a decis că reforma de descentralizare este una din prioritățile sale esențiale. Guvernul Ucrainei a avut inteligența de a înțelege că numai prin descentralizare se pot diminua tensiunile și a făcut niște anchete pentru a testa opinia populației în privința aceasta, să asigure o creștere economică, pentru că la momentul respectiv capitalu-

rile fugeau din țară, moneda se deprecia, întreprinderile se închideau, dar să aibă în același timp un sistem de stat care să ofere un echilibru între diferitele puteri pentru a evita abuzurile de putere ale centrului. Pentru a descentraliza 12000 de colectivități și serviciile pe care le furnizau: educația primară, sănătatea primară, infrastructuri, servicii de urgență era pur și simplu imposibil, oricâte resurse ai da unei comune cu mai puțin de 1000 de locuitori, ea nu poate să ofere aceste servicii și mai mult de 50 la sută din comune erau de sub 1000 de locuitori. Există doar două modalități de a rezolva problema: una e să le ajuți sau să le obligi să fuzioneze, să se amalgameze și alta e să le ajuți sau să le obligi să coopereze. Cum s-a făcut reforma în Ucraina? În urma unor studii s-a constatat că populația susținea în mare parte reforma de descentralizare, avea nevoie și voia servicii. După, guvernul a luat o hotărâre foarte dificilă că reforma va fi acceptată voluntar. S-a decis să se opteze pentru o bază, o viziune cât mai științifică și să se ofere stimulente colectivităților locale care aleg să fuzioneze. Această viziune globală a fost constituită la nivel de fiecare oblasti, iar planul previzional care arăta cam cum ar trebui să fie noile comune a fost elaborat de niște birouri regionale și discutat de fiecare guvern de oblasti, apoi adoptat de consiliile de oblasti și după aceea aprobat de cabinetul de miniștri. Toate oblasti-urile, cu o excepție - Zakarpatie, au reușit să treacă prin acest proces, au elaborat planuri, care au fost aprobate de consiliile de oblasti și de guvern. Dacă comunele fuzioneau voluntar conform planului, căpătau un statut special de comună capabilă și noi funcții și noi resurse financiare, în medie resursele financiare ale comunelor amalgamate au fost multiplicat cu 3. După ce au fuzionat, bugetul lor fiind multiplicat la 3, aceste comune aveau pentru prima oară suficienți bani ca să dezvolte proiecte și să investească în reparații de infrastructură. În același timp aveau dreptul la relații directe cu statul, evitând structurile de raion. Astea au fost condițiile. Care sunt rezultatele? În primul an a fost adoptată o lege privind fuziunea comunală care era destul de generală, destul de simplă și așa s-a lansat procesul. La ora actuală, din ținta de 1200 de comune care ar trebui să apară după fuzionare au fost create 367 plus încă 47 care s-au decis, dar trebuie să organizeze alegeri. Un

asemenea rezultat timp de 2 ani nu pare extraordinar, dar este un proces de fuziune voluntară, e ca un câine care merge în două picioare, nu o face bine dar este bine că o face.... Ce se va întâmpla în continuare? Foarte probabil, dacă în procesul de fuziune voluntară se depășește cu peste 50 la sută ținta propusă procesul va continua, dacă nu, este posibil ca guvernul să intervină și să spună cum s-a întâmplat și în alte țări: „Dragi prieteni, va mulțumim, dar de acum înainte vă dăm atât să ajungeți la nivel de comună capabilă, dacă nu vom lua noi decizia pentru voi.” Care sunt învățămintele? 1. Procesul a creat stimulente foarte interesante, foarte puternice. Greșeala au fost aceste planuri previzionale care au fost pregătite prea repede. Nu au fost destule consultări. Și acum sunt multe critici la acest nivel și urmează să avem săptămâna viitoare o serie de consultări în special cu minoritățile naționale, cu scopul de a îmbunătăți aceste planuri. De altfel, Guvernul din Ucraina a acceptat necesitatea unor modificări și a adoptat două legi care permit amalgamarea în afara cadrului legal oferit de aceste planuri previzionale. De exemplu, sunt comune care au amalgamat și făceau parte din raioane diferite, sunt comune care au amalgamat și ocupă tot raionul, și avem două consilii unul de raion și unul de comună cu aceleași funcții. Problema care se pune acum cu acuitate este că, dacă amalgamarea, fuziunea municipală este un succes și Ucraina ajunge la ținta de 1200, ce se întâmplă cu raioanele care sunt mult prea mici și puțin importante? Încă nu există o hotărâre. Conceptul de descentralizare elaborat în 2014 că ar trebui să fuzioneze și să ajungă la vreo 100. Au apărut însă alte idei care evocă crearea unor districte de sănătate, care se ocupă de spitalele mari, și mulți cred raioanele vor dispărea și vor fi transformate în aceste districte care vor avea practic o singură competență cea a sănătății, spitalelor specializate, spitalelor secundare.”

Nicolae Tudoreanu, primarul de Feștești, Ștefan Vodă a ținut să menționeze că în ceea ce privește implementarea reformelor, Republica Moldova este restanțieră la mai multe capitole: „Este important din ce dimensiune privim aceste probleme, pentru că, fiind restanțieri și încercând să intervenim cu unele reforme să nu complicăm mai tare lucrurile, de aceea reforma

administrativ-teritorială este necesară dar nu prioritară în cazul în care multe lucruri rămân nesoluționate, inclusiv pe dimensiunea finanțelor publice locale, lucru care e reflectat în strategia de descentralizare al cărei termen de implementare este prelungit a doua oară. De aceea, reforma administrativ-teritorială nu poate fi implementată atâta timp cât nu este calculată capacitatea financiară dintr-un punct de vedere al descentralizării reale, pentru că sunt comunități mici care au capacitate fiscală și comunități mari care pot claca la acest capitol. Cooperarea intercomunitară este cheia spre furnizarea de servicii publice avantajoase și din punct de vedere economic și din punct de vedere al acoperirii unei arii mai mari de beneficiari. APL este o parte a administrației publice din Republica Moldova și, evident, participarea la luarea deciziilor la nivel central este un lucru destul de important. Cu CALM, acest lucru s-a intensificat și cei care activează în executivul CALM-ului sunt foarte pregătiți ca să poată da foarte multe recomandări celor care încearcă să modifice cadrul legislativ și consultarea aceasta este foarte importantă pentru că mai bine decât cei care trăiesc la nivel local nu pot să-și expună părerea asupra modificărilor pe care le solicită viața și timpul în care trăim.”

Potrivit membrilor CALM, pentru fiecare dintre modelele propuse este loc pentru discuții încă. Aceștia au menționat că este prematur ca Congresul Autorităților Locale, în calitate de organizație reprezentativă a APL, să se expună prin notificări oficiale, și asta deoarece discuțiile sunt abia la început. Totodată, s-a menționat că toate variantele prezentate vor fi discutate pe larg și va fi solicitată opinia tuturor membrilor ca, ulterior, să fie sintetizată și elaborată o poziție bine structurată și argumentată.

Atelierul a fost organizat de Cancelaria de Stat cu susținerea financiară a partenerilor de dezvoltare PNUD Moldova, Consiliul European, în colaborare cu Congresul Autorităților Locale din Moldova și alți parteneri.

Obiectivul atelierului a constat în examinarea experienței, bunelor practici și lecțiilor învățate privind reforma administrativ-teritorială în unele state europene; identificarea problemelor specifice Republicii Moldova; identificarea propunerilor de reducere a fragmentării structurii administrativ-teritoriale și/sau dezvoltării formelor teritoriale de prestare a serviciilor publice.

CALM: GRABA STRICĂ TREABA!

PRIN O ABORDARE LINIARĂ, FĂRĂ DISCUȚII LARGI ÎN SOCIETATE; FĂRĂ O DETALIERE ÎN PROFUNZIME A REFORMEI TERITORIAL-ADMINISTRATIVE, GUVERNAREA VA CONDUCE LOCALITĂȚILE MOLDOVEI PE ULTIMUL DRUM!

Potrivit membrilor CALM, reuniți în cadrul unei ședințe largite a Consiliului de Administrație, tema data este extrem de importantă, necesită discuții largi pentru ca să fie elaborată o poziție consolidată și argumentată. "CALM nu poate deocamdată să se expună pe acest subiect pro sau împotriva, pentru că, în opinia noastră, este foarte important ca această reformă să fie mai întâi de toate foarte bine discutată cu autoritățile publice locale, să fie bine cunoscută de către societatea civilă. Reforma nu poți s-o faci peste noapte, pentru că noi trebuie să cunoaștem toate mecanismele, toți pașii care trebuie făcuți", a remarcat în debutul ședinței președintele CALM, Tatiana Badan.

foarte clară și complexă asupra tuturor aspectelor unor astfel de reforme, lipsește un consens general social, lipsesc condiții pentru astfel de măsuri radicale și lipsesc evaluări complexe ale impactului social, economic, financiar, cultural, administrativ etc."

Astfel, CALM propune modelul său de abordare a reformei APL în domeniul dat: mai complex, prudent și etapizat care se bazează pe: înțelegerea deplină a sensului unei reforme a APL; pe cadrul legal și strategic din domeniul descentralizării, pe problemele și necesitățile actuale reale ale comunităților locale din RM; revizuirii rolului și locului APL de nivelul 2 (raioane); pe discuții și un consens larg social/politic; bazat pe re-

alitățile din RM și pragmatism; posibilitatea evaluării impactului la fiecare etapă; reducerea maximală a costurilor (sociale, politice, economice etc.); posibilitatea de evaluare la fiecare etapă a greșelilor/deficiențelor neprevăzute etc.

În acest sens, e nevoie de o dezbatere largă în societate, a subliniat Viorel Furdui: "Vom organiza dezbateri în toate raioanele țării. Scopul întâlnirilor pe care le avem și le vom avea în toate raioanele țării este de a asigura discuții cât mai largi în ceea ce privește modelele propuse și într-un final să elaborăm o poziție consolidată despre care ar fi varianta acceptabilă a reformei în opinia APL, dar și a societății civile. Vom avea

întrevederi cu reprezentanții mediului academic, cu administrația centrală, dar și cu actorii politici. Asta este în puterea noastră și asta putem să o facem. Actualmente s-a lansat reforma administrației publice, despre care se vorbește mult și pe bună dreptate. Pentru că, dacă în următorii ani nu apar oameni calificați, noi nu o să avem cu cine realiza sarcinile care revin APL, dar administrația centrală nu va avea cu cine realiza reformele. Noi am reușit să punem umărul la această strategie. În premieră, am insistat ca în această strategie să se regăsească termenii descentralizare și administrație publică."

De asemenea, CALM propune o optimizare administrativ-teritorială bazată pe amalgamarea/consolidarea voluntară a APL de nivelul I, unde descentralizarea ocupă un loc primordial, iar consolidarea/reorganizarea teritorială devine un element opțional. În opinia CALM, trebuie continuat cu tot ceea ce este pozitiv și abia a început să fie realizat până acum, și anume continuarea reformei de descentralizare financiară, patrimonială, evaluarea bunurilor imobile, transferul altor surse de venit către APL. Totodată, e nevoie de asigurat APL cu un complex de instrumente și mecanisme, inclusiv prin folosirea tehnologiilor moderne/e-guvernare, eficiente de administrare a treburilor locale.

Directorul executiv CALM, Viorel Furdui, le-a relatat participanților despre modelele promovate la moment: "Se discută despre 3 modele de reformă teritorial-administrativă, două dintre care, în opinia noastră sunt extrem de periculoase, rupte de realitate și bazate pe interpretări/premise greșite a problemelor adevărate cu care se confruntă APL. Asta, deoarece își propun să reducă în mod voluntar și neargumentat până la 300 și chiar până la 100 numărul de primării, care sunt la etapa actuală 898!!! Aceasta se întâmplă în situația când lipsește o viziune

CALM: GRABA STRICĂ TREABA!

PRIN O ABORDARE LINIARĂ, FĂRĂ DISCUȚII LARGI ÎN SOCIETATE; FĂRĂ O DETALIERE ÎN PROFUNZIME A REFORMEI TERITORIAL-ADMINISTRATIVE, GUVERNAREA VA CONDUCE LOCALITĂȚILE MOLDOVEI PE ULTIMUL DRUM!

le. În același timp, în paralel, e necesar să dezvoltăm și să implementăm cadrul legal și instituțional al amalgamării voluntare, dând posibilitatea celor care doresc și pot să se unească să o facă; să dezvoltăm concepția orașelor/municipiilor în calitate de poluri de creștere; dezvoltăm cadrul legal/instituțional/financiar privind cooperarea intercomunitară; dezvoltăm mecanisme de delegare a anumitor servicii-competențe etc.

Participanții la ședință au expus un șir de propuneri de abordare a reformei teritorial-administrative, elementul-cheie fiind elaborarea judicioasă a acesteia, cu evaluarea tuturor avantajelor și riscurilor.

În context, Alexei Busuioc, primar de Capaclia a menționat: "Îmi displace faptul că suntem puși în situația să alegem din câteva variante impuse de cineva. Noi abia acum o să discutăm, o să reflectăm și o să spunem ce vrem noi și care e modelul agreat de majoritatea APL. Și în raionul meu sunt sate care au 500-600 de locuitori, dar trebuie să conștientizăm că oamenii nu sunt cifre, iar fiecare localitate are tradițiile sale. Părerea mea e că trebuie să rezolvăm problema infrastructurii în aceste sate, să le lăsăm pe toate aproape 900. Cele mici să treacă la localități mari, dar să rămână un primar și un secretar. Iar dacă până în 2023 se vede ineficiența unei astfel de scheme să se facă schimbări. Să lăsăm natura să facă regulile."

Același punct de vedere l-a exprimat și

edilul de Rogojeni, Alexei Burlacu: "Primăria noastră are 900 de locuitori, dar avem puține oportunități de suplینire a bugetului local. Vreau să vă spun că în anul 1998, atunci când au fost județele, primăria noastră rămăsese practic distrusă cu tot. Acum, primăria noastră are apă, gazificare. Eu nu

știu până unde o să se ajungă cu această reformă, dar noi trebuie să insistăm ca propunerile noastre să fie luate în considerație, pentru că, de multe ori, opiniile noastre sunt neglijate."

Primarul de Botnărești, Victor Gori, a atenționat că viitorul localităților nu trebuie judecat după numărul cetățenilor, pentru că oamenii nu sunt cifre: "Trebuie să conștientizăm problema de bază: de noi depinde viitorul localităților noastre. Nu cred că trebuie să ne disperseze faptul că o primărie are câteva mii de locuitori, iar alta - o mie. Nu acesta trebuie să fie criteriul. Acum sarcina noastră e să păstrăm satele, pentru că avem exemplul Georgiei, unde în urma reformei teritorial-administrative au fost distruse satele. Noi, primarii, deținem locul al doilea, în topul încrederii din partea populației. Deci, nu trebuie să lăsăm mâinile în jos, pentru că oamenii contează pe noi, că vom lupta pentru un sistem care să nu ducă la distrugerea satelor, ci la dezvoltarea lor. Capacitățile noastre sunt apreciate la fieca-

re patru ani și nu trebuie să decidă în locul nostru experți sau academicieni."

Primarul orașului Rîșcani, Victor Bogatico, a specificat: "Cea mai optimă variantă ar fi de renunțat la consiliile raionale, pentru că 32 de raioane, cu câte 155 de funcționari în fiecare, cu secții care dublează competențele administrației centrale, sunt desigur cheltuieli inutile."

Edilul comunei Coșnița, Alexei Gafeli, a opinat: "Modelul „DACIA” este un extraordinar reper pentru a fi promovat în continuare, dar el nu trebuie transmis guvernului în forma sa brută - așa ar putea fi ajustat după bunul lor plac. Este o muncă titanică, dar totuși ar fi mai bine să le fie transmis 1-2 scenarii mai concrete derivate din modelul dat - de exemplu, cu puncte clare privind salariului minim al unui angajat din domeniul APL, ce prevederi trebuie abrogate pentru a crea libertatea alegerii numărului de angajați necesari în primărie, ajustarea pragurilor existente în achiziții publice, în dependență de numărul populației UAT, eliminarea unor serii de certificate actualmente eliberate de primării prin încadrarea mai multor servicii publice inclusiv notarii într-o rețea informațională comună (nu cred că primăriile multor țări din Europa eliberează certificate de componentă a familiei, extra-se ce confirmă posesia unor terenuri, certificate privind lipsa datoriilor - cu bazele de date de la Cadastru, Fisc și Biroul de pașă-

poarte interconectate ar fi posibil de exclus multe elemente birocratice din cauza căror oamenii sunt nevoiți să umble pe drumuri, iar volumul de lucru al multor specialiști ar scădea oferindu-le posibilitatea să se dedice cu adevărat subiectelor de dezvoltare etc. Poate greșesc, dar nu am observat vreo aspirație spre DEPOLTIZAREA autorităților executive ale APL. Un exemplu deosebit și cred că real pentru poate fi luat de la britanici - cred că e posibil și de ajustat la o scară mai mică pentru Republica Moldova. În UK șeful executivului nu este ales, el se bucură de neutralitate împreună cu subalternii întregului executiv - astfel, indiferent de valorile politice din țară, serviciul public își continuă activitatea în beneficiul cetățenilor și nimeni nu caută să acuze APL-urile de ceva, cei vinovați rămân a fi politicienii cu funcții deliberative. Astfel, la ei nu găsești persecuții și controale la comandă, iar clasa de funcționari este una de calitate”.

Primărița satului Clișova, Elena Rotaru, a opinat că, în istoria Republicii Moldova există exemple care demonstrează că reformele făcute în grabă, peste noapte, pe negândite, pot duce localitățile la sapă de lemn: ”Astăzi în capul mesei stau banii, finanțele, dar nu conștientizăm pe ce se

sul de descentralizare reală, schemele optime de organizare administrativ-teritorială, dar și de faptul că efectul final al reformelor ar trebui să fie asigurarea cetățenilor cu servicii publice calitative. Primarii din localitățile țării s-au implicat activ în acest proces. Edilii declară că reforma trebuie făcută în așa fel încât să nu pierdem localitățile. Potrivit acestora, cele două modele avansate de autoritățile centrale și care-și propun să reducă numărul de primării nu sunt binevenite. Promovarea ideii că în optimizarea primăriilor (egală în majoritatea cazurilor cu lichidarea, de fapt) este soluția pentru eradicarea sărăciei și economisirea resurselor e total greșită, menționează primarii:

Ludmila Rotari, primar de Iserlia: ”Avem 1200 de locuitori, dar credeți că satele mici nu rezolvă probleme mari? Întotdeauna le-am rezolvat! Noi o să rămânem fără drumuri, fără infrastructură, iar patru sate sunt pe cale să dispară din cauza politicilor care pun la perete localitățile cu un număr mai mic de populație. Da, 50 de persoane, 100 de persoane, dar e un sat cu tradițiile și oamenii lui. De unde această manie de a distruge, cum ulterior vom restabili aceste lucruri? Înțeleg considerentele economice, dar se merge pe o cale greșită. Trebuie de studiat potențialul

material, cultural și uman al fiecărui sătuc și după aceasta de dat cu radiera!”

Anatolie Mereanu, primarul de Iordanova: ”Nouă ni se spune că noi nu o să putem presta servicii de calitate în situația în care practic toate satele din raion implementează proiecte foarte serioase. Totodată, toate satele sunt conectate la apă. Nouă ni se spune că dacă satele sunt mici nu vor avea capacitate să ofere servicii. Dar, iată, dacă în unele raioane prețul unui m3 de apă este peste 20 de lei, la noi e 8 lei. Să anticipăm lucrurile: atunci când vom fi lichidați, nu o să mai fie serviciile mai aproape de cetățean, așa cum trebuie să fie. Am optimizat școlile, urmează grădinițele: unde vrem să ajungem? Eu știu o altă lege: dacă în sat există o primărie, există o biserică, satul trăiește! Or, scopul autorităților este să distruge satele și să rămână vreo sută de primării. Oare actul guvernării locale poate fi înfăptuit de atâtea entități?”

Valentin Cimpoieș, primar de Basarabasca: ”Lichidarea satelor nu este o soluție viabilă. Noi și așa suntem martorii situației în care se închid școli, grădinițe. Este o reformă făcută în grabă, care ar putea avea repercusiuni negative, ulterior greu de compensat. Așa poate dispărea satul, cartea de

vizită a Republicii Moldova. Sunt foarte multe aspecte de concretizat, dar cel mai important - unde vor ajunge impozitele noastre?”

Victor Niculiță, primar de Abaclia: ”Restructurări, modificări sunt necesare. Cât privește gestionarea am simțit o doză de libertate, am simțit că avem mâinile dezlegate, inclusiv în ceea ce privește capacitatea financiară. Atunci când mergeam la raion după alocații era o adevărată corvoadă. Fără supărare, dar dacă se vor face schimbări, vreau să menționez că consiliile raionale sunt deja structuri perimate, nu mai este nevoie de ele. Noi nu trebuie să repetăm practica anului 1998, atunci când oamenii erau lipsiți de acces la specialiști și instituții”.

Vladimir Medoni, primar de Hirtop: ”Vreau să vă spun că am activat și în cadrul județelor. Ce a fost rău? Consiliile raionale, primăriile orașelor nu au fost pregătite să preia competențele. Doar în Hâncești situația a fost una mai bună. Am revenit înapoi la raioane. În cadrul județelor erau niște sătucuri mici la care nici drum nu era, nimic, izolare totală. Ca să evităm aceleași greșeli, trebuie să existe o strategie națională pentru asfaltarea tuturor localităților și dezvoltarea altor servicii pentru populație”.

Sergiu Răcilă, primar de Carabetovca: ”Sigur că reformele trebuie făcute. Și ca de obicei, în urma reformelor cineva are de câștigat, iar altcineva de pierdut. Dar reformele trebuie gândite și elaborate judicios, ținând cont de toate avantajele și dezavantajele.”

Comasarea satelor în cadrul unei reforme teritorial-administrative făcută în pripă ar putea duce la moartea satului moldovenesc. Este opinia edililor locali, exprimată în cadrul campaniei desfășurată de Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM).

axează această reformă. În fond, pe niște rezultate pe care le așteaptă o țară întreagă. Ne-am revenit în 2003, după o perioadă în care eram ca după război. În cadrul oricărei reforme, pentru fiecare primărie trebuie de făcut o analiză detaliată, nu de optimizat cu ochii închiși, pentru pot fi comunități mici, dar cu potențial mare. Primăria mea, chiar dacă are 1400 de locuitori, stă mai bine financiar decât primăria vecină care are peste 2000 de locuitori. Ar trebui să analizăm judicios fiecare situație în parte.”

Potrivit CALM și a membrilor săi, reforma administrației publice, dar și cea administrativ-teritorială, nu trebuie desfășurate înainte de a-i consulta pe cei care stau la baza țării, și anume edilii locali. Totodată, trebuie să se țină cont de importanța proce-

CALM: GRABA STRICĂ TREABA!

PRIN O ABORDARE LINIARĂ, FĂRĂ DISCUȚII LARGI ÎN SOCIETATE; FĂRĂ O DETALIERE ÎN PROFUNZIME A REFORMEI TERITORIAL-ADMINISTRATIVE, GUVERNAREA VA CONDUCE LOCALITĂȚILE MOLDOVEI PE ULTIMUL DRUM!

Primarii care au deja experiența comasării spun că aceasta nu este o idee bună, și asta deoarece multe din promisiunile făcute inițial nu s-au materializat, iar primarii au fost lăsați să se descurce cum pot.

Eugeniu Moroșan, primar de Seirova: "În componența primăriei intră comuna Ivanovca cu 470 de locuitori și Seirova cu 870. Ca să facem comasare la 7 mii de locuitori, trebuie să intre 7 sate sau chiar mai mult. Lumea nu e de acord. Când s-a închis școala și grădinița la Ivanovca, autoritățile au promis că vor oferi transport, dar nici până în ziua de azi nu s-a dat nimic, iar oamenii se descurcă cum pot. Am fost nevoiți să luăm în arendă ca să putem asigura accesul copiilor la școală. Dacă facem comasare o să fie primăria poate la Frumușica. Ne promit marea și sarea, dar vă asigur că va fi așa cum e în cazul nostru. O să moară satele, și așa mor!"

Pantelei Mița, primar de Alexeevca: "Am în subordine patru sate, în care școlile au fost închise, grădinițele - oamenii nu au de lucru. Ce fac? De fapt, s-o spunem direct - distrug satele! Aceasta se vede de aici, din teritoriu. Dacă va fi vorba de comasare, ca să ajungă la Răduleni, pentru un simplu certificat oamenii vor trebui să treacă prin Alexeevca - 6 kilometri, după care încă 6 kilometri. Unde e logica? Oamenii și așa sunt săraci, iar primarii se vor pomeni cu patru cimitire, patru infrastructuri, pe care vor trebui să le susțină cu aceeași bani..."

Primarii au subliniat faptul că prin promovarea în grabă a unei reforme teritoriale-administrative se pune carul în fața boilor, iar acest lucru implică foarte multe riscuri. Reprezentanții APL declară că, în căutarea modelului perfect, ajustat pe realitățile din Republica Moldova, trebuie să se meargă etapizat, estimând atent potențial fiecărei localități.

Victor Boicu, primar de Frumușica: "Pe vremuri a fost realizată comasarea primăriilor, dar efectul a fost tocmai invers.

Lasă să facă întâi reforma administrației publice și să ne demonstreze că e mai bine când primăriile sunt comasate și că reformele vor merge. SĂ ofere un exemplu viabil pe cazul celor care deja sunt comasați. Nu întâi să ne comasăm și apoi să dăm cu capul în bară. Din numărul total de 1500 de locuitori ai satului Frumușica, doar o mică parte ar vrea să se unească, dar e vorba despre populația neinformată. Trebuie să mergem treptat, să testăm, să vedem dacă pentru cele 4 localități deja comasate lucrurile s-au schimbat în bine."

Budnea Valeriu, primar de Napadova: "Cetățenii satului Napadova nu sunt de acord. La noi distanța dintre sate este de 7-8 kilometri. De exemplu, dacă medicul de familie este în concediu, cetățenii pleacă la Sănătăuca să-și ia un certificat. Transportul merge doar la 7 dimineața și încă nu permanent. De exemplu, o să fie un primar doar - o zi la Sănătăuca, o zi la Napadova, o zi la Bursuc... Ce va face? Am mai trecut prin astfel de reforme când unele sate s-au dezvoltat, iar majoritatea au rămas fără suport."

"Eu sunt sigur că, în cazul unei comasări, tot ce am agonisit timp de 8 ani - mobilier, computere, unități de transport se vor pierde fără urmă!"

Iurie Cheleş, primar de Cernița: "Oameni buni, și așa satele în Republica mor. Am închis școlile, închidem grădinițele și acum le mai luăm și primăriile. Eu nu văd unde sunt beneficiile în cazul satelor care vor rămâne fără primărie. Dacă satul Cernița are o mie de locuitori și satul Coșenița - o mie cinci sute, credeți că va crește bugetul? De unde? Doar se reiese din numărul

de populație! Le va fi un pic mai bine doar satelor care vor avea primar. Noi am discutat în sat cu consilierii și cu pedagogii și toți sunt împotriva. Am mai avut experiența asta, când Cernița a fost alipit de Coșenița, iar mai înainte de alte două localități. În toți acești ani, Cernița era neglijată și tratată ca un satelit, în timp ce doar localitățile cu primării se dezvoltau. Când au fost instituite județele, primăriile comasate au pierdut tot. Eu sunt sigur că, în cazul unei comasări, tot ce am agonisit timp de 8 ani - mobilier, computere, unități de transport se vor pierde fără urmă."

"Vreau să vă spun că numărul populației nu ar trebui să conteze deloc, ci mai mult potențialul localității. Experiența județelor ne-a demonstrat că sate comasate sunt lăsate în paragină. În acea perioadă, nici un centimetru de drum nu a fost reparat, în timp ce acum noi realizăm acest lucru!"

Svetlana Rotundu, președinta raionului Șoldănești: Eu am fost în Polonia și am văzut și primării mici care au o putere economică cu mult mai mare decât în localități mari. Vă dați seama ce s-ar întâmpla cu satele mici din raionul Șoldănești? Populație disperată, nu au locuri de muncă. Cine o să le dea aceste locuri de muncă dacă primăriile mici le alipim la primăriile mai mari? Credeți că vor exista capacități să fie dezvoltate satele mici? Noi trebuie să cântărim foarte bine. Nu suntem încă pregătiți, avem nevoie de timp pentru a dezvolta infrastructura, pentru a crea condiții pentru oameni ca să se descurce de sine stătător și să nu mizeze doar pe ajutorul social, după care am putea purcede la o reorganizare.”

Valeriu Lopaci, primarul de Parcani: "Unii zic că primarii se opun reformei pentru că se tem că vor pierde lucrul. Un argument mai penibil nu poate exista. Cum credeți că un om care a câștigat încrederea și votul unui sat întreg nu-și va găsi activitate? Am văzut în Estonia primării cu 300 de locuitori, în Franța – cu 200. Vreau să vă spun că numărul populației nu ar trebui să conteze deloc, ci mai mult potențialul localității. Experiența județelor ne-a demonstrat că satele comasate sunt lăsate în paragină. În acea perioadă, nici un centimetru de drum nu a fost reparat, în timp ce acum noi realizăm acest lucru”.

Gheorghe Ianco, primarul de Găuzeni: Să nu se deranjeze tare cei de sus că noi nu ne putem descurca, o facem chiar foarte bine. Cel mai important e că autoritățile nu țin cont de oameni, cum se vor deplasa ei, vor avea sau nu acei 3 lei pentru a plăti transportul. Dacă cei de sus cred că excluzând un primar fac mari economii se înșală. Cheltuielile vor fi mai mari, dar din buzunarul oamenilor. Și acel care se va trebui să se ducă la spital, va rămâne acasă. Ulterior, se vor duce în genere din satele comasate, o să rămânem cu nimeni, săraci și cu sate moarte. Bolnavi, chiori. Pe cine mai

departe vor conduce cei de sus? Pe cei care nu vor vedea, nu vor auzi și nu se vor putea duce nicăieri”?

Edilii spun că, chiar dacă depopularea se aduce drept argument pentru necesitatea comasării satelor, efectul va fi exact invers, iar zeci, sute de sate ar putea dispărea pur și simplu, iar odată cu ele, tradițiile și specificul fiecărei localități în parte.

Angela Ababei, primar de Cobîlea: Atunci când schimbarea vine de la cetățeni este salutar. Dar acum nu cred că oamenii sunt pregătiți să spună da. Eu cred că în cazul primăriilor unde sunt 300-400 de locuitori, acolo trebuie de cântărit bine. Vreau să vă spun că multe sate mici au rămas deja fără școli, iar dacă rămân și fără primării, atunci vor deveni neatractive pentru cetățeni și, practic, aceste sate vor dispărea de pe harta Republicii Moldova. Va spori migrația din aceste sate, pentru că oamenii nu vor rămâne acolo unde nu este grădiniță, școală, primărie, casă de cultură, nu o să aibă un loc de muncă. În multe sate și așa, mortalitatea depășește natalitatea”.

”Sunt o mulțime de probleme de rezolvat, haideți întâi și-ntâi să ridicăm satele din genunchi, să le dăm șansa să se dezvolte – apă, canalizare, gaz. Altfel, ne așteaptă doar una – localitățile, încetul cu încetul, vor muri!”

Primarii mai declară că, din cele 32 de raioane doar 7 orașe au capacitatea de a supraviețui. Problema nu e în numărul populației și a mărimii localității, spun edilii, ci în lipsa instrumentelor cu care APL ar putea face bani pentru localitățile pe care le conduc.

Valeriu Guțu, primar de Ciorești: ” Eu vreau să cred că autoritățile au o soluție, dar deocamdată nu este clar care este aceasta. Că este necesară o astfel de reformă este o certitudine, dar este un lucru atât de complicat încât nu poți să îl faci peste noapte, în pripă. Abordarea trebuie să fie multidimensională, luându-se în considerație inclusiv baza fiscală a localităților. Până la urmă, trebuie să pornim de la interesul cetățeanului, a comunităților”.

Valeriu Ciobanu, primar de Bolșun: ”Bine, o să fie reforma, dar ce facem? Ne unim două-trei sărăcii? Numai am reușit să punem într-o măsură oarecare lucrurile la punct, iar reformă. Sunt o mulțime de probleme de rezolvat, haideți întâi și-ntâi să ridicăm satele din genunchi, să le dăm șansa să se dezvolte – apă, canalizare, gaz. Altfel, ne așteaptă doar una – localitățile, încetul cu încetul, vor muri!”

Victor Rusu, primar de Bursuc: ”Ce înseamnă o primărie? Aceasta este sufletul, părintele localității. Noi vrem să-l trimitem pe tata la război și să rămână familia orfană. Nu cred că comasarea este o soluție, dimpotrivă trebuie de adus serviciile la cetățean. Vedem cât de eficient lucrează sistemul de cooperare inter-municipală la colectarea gunoiului. Haideți să nu ne grăbim, să discutăm etapizat”.

Grigorii Robu, primar de Nisporeni: ”Săptămâna trecută o cunoștință a venit la Nisporeni și a schimbat 50 de euro, dar a cheltuit 30 de lei doar ca să schimbe banii. Al doilea exemplu: Nisporeni, Vărzărești și Grozești am făcut sistemul de apeduct,

CALM: GRABA STRICĂ TREABA! PRIN O ABORDARE LINIARĂ, FĂRĂ DISCUȚII LARGI ÎN SOCIETATE; FĂRĂ O DETALIERE ÎN PROFUNZIME A REFORMEI TERITORIAL-ADMINISTRATIVE, GUVERNAREA VA CONDUCE LOCALITĂȚILE MOLDOVEI PE ULTIMUL DRUM!

care are o capacitate mare pentru aprovizionarea cu apă și este pregătit pentru mai multe branșamente și extinderi în raion. Compania activează, facturile se plătesc, este funcțională. Eu mâine nu o să mai fiu primar sau dvs., dar vă întreb: e normal că un om din satul Dvs. ar pierde pe drumuri o zi să-și rezolve o problemă în centrul administrativ?”

”Ce înseamnă o primărie? Aceasta este sufletul, părintele localității. Noi vrem să-l trimitem pe tata la război și să rămână familia orfană. Nu cred că comasarea este o soluție, dimpotrivă trebuie de adus serviciile la cetățean!”

Valeriu Bujoreanu, primar de Pânășești: ”Reforma administrativ-teritorială este necesară, vrem sau nu vrem ea va fi implementată, dar cum va fi pusă în aplicare depinde de noi, toți. E socot că APL-urile de nivelul al doilea, într-adevăr, trebuie să dispară, iar banii să fie direcționați spre comune, și să fie câteva regiuni în țară”.

Nicoleta Malai, primar de Ghelăuza: ”În primul rând, APL-urile de nivelul doi trebuie să dispară. O să avem așa și lucrători – o să piardă lucrul, o să vină în sate. Banii noștri sunt mâncați de mașina consiliilor raionale. Reforma o să fie, dar trebuie gândită judicios. Comasarea înseamnă în instanță finală distrugerea satelor. Acum satele știu că au un primar și vin și le spun problemele, vor merge ei la zeci de kilometri să facă acest lucru dacă vor fi comasați?”

Roman Caraseni, primar de Hăsnășeni Noi: ”O să iasă astfel: se vor uni zece primării și vor avea buget de 10 milioane de lei, de exemplu. Asta, în situația în care numărul de locuitori rămâne același. Acești bani trebuie împărțiți la același număr total de locuitori! Aceasta va crea foarte mari probleme oamenilor simpli, pe care nu va avea cine să-i reprezinte, pentru că centrul administrativ va fi prea departe, iar oamenii sunt prea săraci să-și permită cheltuieli suplimentare pentru transport”.

Pavel Bejenari, primar de Palanca: ”De 25 de ani de independență vorbim despre reforme. Vorba veche din bătrâni – de șapte ori măsoară și o dată taie. Reforma în învățământ a fost un eșec, în Ministerul de Interne – la fel. Acum vorbim despre reforma teritorial-administrativă și iar ne grăbim undeva. Dacă e vorba despre o reformă de genul județelor, cum a fost în 1998, eu sunt totalmente împotriva. De ce? Simplu ca bună ziua. Acces la satele care au fost trecute la altă primărie nu va exista, iar oamenii se vor chinu dintr-un transport în altul dacă vor avea bani.”

Rodion Lungu, primar de Șaptebani: ”În ceea ce privește reorganizarea teritorială la nivel 1, poate în cazul primăriilor foarte mici e nevoie de comasare, dar se pune întrebarea în comunitățile mai mari, precum municipiul Bălți. Oare oamenii trăiesc mai bine? Și apoi dacă se vor uni mai multe primării, de unde vor veni veniturile suplimentare, în plus? Tot aceleași venituri

rezolvat nimic, doar o să-i punem pe oameni pe drumuri. Sunt de acord cu reforma, dar să nu se rezume la a pune la un loc niște torbe goale. Scopul descentralizării și reformei este de a ne apropia de cetățean, de a rezolva întrebările mai repede, de a oferi servicii mai bune, dar eu cred că dacă vom desființa primăriile efectul va fi contrar și vom ajunge mai rău decât suntem.”

Contabil-șef, primăria Petrușeni: ”Comunitatea noastră numără 1100 de locuitori și nu am avut probleme financiare, reușind să adunăm resursele financiare necesare pentru a ne rezolva problemele. Problemele cu care ne confruntăm sunt similare celor din alte primării și se referă la valorificarea resurselor din localitate: pădurile, de exemplu, precum și a taxelor și impozitelor. Cred că nu e necesar să ne unim cu alte primării atât timp cât ne putem susține activitatea. Principala problemă cu care ne confruntăm este lipsa locurilor de muncă și salariul la plic.”

vor rămânea. În timpul primei reorganizări administrativ - teritoriale pe județe am făcut o analiză în urma comasării a trei primării, Șaptebani, Gălășeni și Petrușeni și satul Mălăiești și am constatat că satele în comuna Șaptebani erau mai mari decât înainte de reformă. Dacă reforma se va limita doar la a ne îngrămădi din nou pe toți la un loc, iar finanțarea și alte probleme să rămână la nivelul din prezent, atunci nu am

model corespunzător. În caz contrar, riscăm să ne pomenim în fața unui rateu!”

Primarii au menționat că oamenii așteaptă servicii de calitate, dar pentru a satisface această cerință e nevoie de finanțare, de bani, pe care nu-i au. Și asta, deoarece descentralizarea financiară nu s-a realizat decât parțial. Ceea ce s-a făcut până acum a fost pentru mulți ca o gură de aer, care le-a permis să realizeze multe.

Lilian Carmanu, primar de Mileștii Mici: ”La etapa actuală, tot ceea ce vorbim

este teorie pură. Guvernul își face treaba, dare u nu cred că ne poate impune cineva să facem reforma teritorial-administrativă. Eu cred că ea va fi la nivel central, dar nu la nivel local. Din 2011 au fost nenumărate discuții, dar până la urmă nimeni nu vrea să-și asume riscul. Dar dacă se va ajunge la situația când va fi cerută o notă informativă de la primăria Mileștii Mici, să nu se supere unii colegi, dar cred că primăriile care au mai puțin de 1500 de locuitori nu au prea mari șanse să reziste. Nu poți să te pui tu cu Costești, cu Ialoveni. Dacă fondurile, așa cum este cu Fondul Rutier, o să fie distribuite în continuare pe cap de locuitor, n-o să reziste. Nu poți realiza prea multe lucruri, căci drumuri sunt multe. Totuși, orice reformă ne-am propune, aceasta trebuie să fie bine pregătită, nu făcută peste noapte, în condiții neînțelese, ambigue și neclare. Pentru ca reforma teritorial-administrativă să fie una bună, e nevoie în prealabil de asigurat o infrastructură bună și doar apoi de aplicat un

model corespunzător. În caz contrar, riscăm să ne pomenim în fața unui rateu!”

Natalia Petrea, primar de Costești: ”Eu cred că trebuie să discutăm. Eu știu că orice reformă este intens expertizată și experții respectivi sunt foarte dotați atunci când expertizează pe un teren reforma respectivă. Aceasta este o materie primă despre care putem discuta. Orice idee trebuie să fie bună pentru țară că dacă întrebați

un primar cu o mie de locuitori el o să vă spună că e bine așa cum este actualmente. Noi suntem finanțați 85 la sută de la stat. Dacă s-ar descentraliza impozitele, atunci ar fi mai mică. A fost optimizarea instituțiilor de învățământ pe bază bugetară: numărul de elevi înmulțit la formula care este. Tu, ca director, te gândești dacă poți asigura finanțarea, atunci poți exista. Dacă va fi schema identică pentru primării, fiecare primar trebuie să se gândească: eu pot să exist sau nu? Dacă nu, mă duc cu domnul primar de alături și ne gândim cum să procedăm. Eu cred că, pe lângă experți, și Guvernul trebuie să iasă cu o viziune."

Pavel Codreanu, primar de Ruseștii Noi: "Ar trebui fiecare primar să se întrebe: ce fac și ce pot face eu pentru ca locuitorii din satul meu să aibă o viață mai bună? Am fost în Estonia într-o localitate cu 1800 de locuitori, care are fermă de vaci, iar locuitorii au un loc de muncă."

Elena Nicolaev, primar de Șerpeni: "Nouă nu ni se conturează o reformă clară, având situația reală din localitățile noastre. Am văzut două modele, dar niciunul nu e clar, iar localitățile nu sunt pregătite pentru a ne comasa. Este vorba despre infrastructura foarte slab dezvoltată, comunicațiile intercomunitare foarte slabe, astfel încât activitățile comune ar fi puse sub semnul întrebării. Nu am mers pe niște politici clare ca să fim pregătiți de reformă. La momentul actual, este o problemă să nimerim dintr-o localitate în alta. Oamenii trebuie să accepte niște schimbări. Până acum, nimeni nu a făcut o analiză profundă economică a fiecărui sat. Și dacă noi avem atâția analiști economici care vorbesc frumos la televizor, dar în realitate nu fac nimic. Nu vin la noi să facă o analiză și să identifice căile de dezvoltare a satului. Iată, în baza acestora, trebuie să fie formate primăriile. Tot în baza acestei evaluări statul ar trebui să elaboreze o strategie de dezvoltare, adică infrastructurile pentru fiecare sat, sau două sate, sau trei. Noi avem un sat destul de mic, dar din punct de vedere economic are întreprinderi foarte multe și, deci, perspective. Dar practic toate veniturile se duc la Chișinău, pentru că firmele sunt înregistrate acolo. Păi, dacă tu mergi pe drumul meu, dacă tu trăiești în localitatea mea, faci bani aici, aici să plătești!"

"Cred că e cazul să se facă în trei raioane proiecte-pilot, experimente, să vedem cum funcționează în realitate!"

Veaceslav Bondari, primar de Anenii Noi: "Anenii Noi se află pe locul doi și trei în ceea ce privește dezvoltarea economică. Dar cu părere de rău, baza fiscală care este, lega bugetului nu ne permite să activăm. Noi avem vreo 15 cariere. Dar știți cât vine în bugetul local? 1 milion și ceva. Noi însă am calculat că în fiecare zi se încarcă marfă în valoare de peste 1 milion de lei. Ar trebui să mergem pe ideea de descentralizare financiară, să aducem impozitele în localitate, astfel încât aceasta să poată supraviețui, să se poată dezvolta."

"Consider necesară o întâlnire la nivel înalt cu Cancelaria, cu prim-ministrul, pentru a aborda foarte constructiv toate aceste chestiuni. Nu avem dreptul să mergem cum am făcut-o anterior și să avem un fiasko!"

Ion Ghețan, primar de Hirbovăț: "Orice reformă, orice act administrativ care se adoptă trebuie să se poarte de la omul de rând, nu de la strategii impuse de unii sau de alții. Care sunt prioritățile, cum o să-și rezolve problemele cotidiene? În centrul

reforme trebuie puse interesele cetățeanului. Discuțiile despre faptul că o să se micșoreze numărul primăriilor, primarilor, funcționarilor publici. Despre ce economie vorbim? Din salariile de 2 mii de lei? Dacă vrem reformă, trebuie să facem primării puternice, să avem posibilitatea de a lua specialiști buni."

Rodica Russu, primar de Telița: "Reforma este necesară, am discutat acest lucru cu mai mulți primari, dar dacă nu este pregătită, făcută din birou, doar cu rigla pe o parte. Eu cred că, în următoarea etapă, granturile europene trebuie îndreptate spre consolidarea potențialului satelor, un fel de perioadă pre-reformă. E nevoie de o perioadă de tranziție. Cel puțin, noi am calculat cu colegii noștri, încă 4-5 ani de zile trebuie să se investească banii în drumuri, care ar uni aceste primării, în infrastructura socială și de utilitate pentru primăriile care se vor uni. Deocamdată nu e clar pe ce principii va fi realizată această unire: istorice, geografice. Trebuie să avem și noi un cuvânt de spus. Noi, primăriile, ne uităm și vedem cum ne este mai comod. Consider necesară o întâlnire la nivel înalt cu Cancelaria, cu prim-ministrul, pentru a aborda foarte constructiv toate aceste

"Există localități cu 500 de locuitori care au doi-trei agenți economici și sunt foarte bine. De ce să lichidăm aceste localități? Cred că e cazul să se facă în trei raioane proiecte-pilot, experimente, să vedem cum funcționează în realitate!"

chestiuni. Nu avem dreptul să mergem cum am făcut-o anterior și să avem un fiasko!"

Ana Dicusar, primar de Cetireni: "Cum am înțeles la noi, la Ungheni, se propune să rămână în jur de 9-10 primării. Se motivează că salariul primarilor va fi majorat doar atunci când va avea loc reforma administrativ-teritorială. Noi ne punem întrebarea: de ce directorul unui gimnaziu, care are peste 100 de copii în școală, are 6-7 mii de lei, iar un primar cu atâtea responsabilități primește un salariu derizoriu? Am impresia că degrabă nimeni nu va mai vrea să candideze la funcția de primar."

Vasile Casian, primar de Sculeni: "La nivelul Europei, acest model de comasare lucrează. Din păcate, la noi, nu există condiții. Trebuie să vină cineva care să demonstreze care sunt avantajele din punct de vedere economic. Nu e real, pentru că acum când un primar va fi ales pentru câteva comune, el nu se va descurca cu toate. Oricum, trebuie să aibă un reprezentant într-o parte sau alta."

Mihail Burlacu, primar de Zăgăreni: "Cred că e cazul să se facă în trei raioane proiecte-pilot, experimente, să vedem cum funcționează în realitate. Altfel o să se

CALM: GRABA STRICĂ TREABA!

PRIN O ABORDARE LINIARĂ, FĂRĂ DISCUȚII LARGI ÎN SOCIETATE; FĂRĂ O DETALIERE ÎN PROFUNZIME A REFORMEI TERITORIAL-ADMINISTRATIVE, GUVERNAREA VA CONDUCE LOCALITĂȚILE MOLDOVEI PE ULTIMUL DRUM!

repete soarta gimnaziilor. Ce au făcut? Ne-au îndepărtat cu totul generațiile în creștere. Să facă o analiză acum ce au obținut prin această optimizare, ca să nu repete aceleași greșeli pe dimensiunea APL. Ar trebui de efectuat evaluări de audit la localități, după numărul de locuitori – 2 mii, 4 mii sau 6 mii, iar autoritățile să ne prezinte rezultatele. Și atunci va deveni evident că sunt localități mici care își asigură și venit, și se descurcă bine, dar sunt localități mai mari care nu înregistrează succese. Totodată, prin calcule obiective ar putea înțelege poate că politicile care se aplică sunt de multe ori unele de bancrotizare a primăriilor. E doar o vorbă că nu putem supraviețui. Există localități cu 500 de locuitori care au doi-trei agenți economici și sunt foarte bine. De ce să lichidăm aceste localități?”

Ion Rabacu, primar de Negurenii Vechi: "Noi nu avem nevoie de reforme, noi avem nevoie de instrumente pentru a administra eficient teritoriul și a ne asigura cu resurse. La noi imobilele nu sunt evaluate, nu sunt înregistrate, iar noi avem impozite sub orice nivel. Cu atâtea probleme la nivel local, ce fel de unire, comasare? Noi trebuie să asigurăm servicii calitative pentru orice om, nu doar în centrele administrative."

Galina Varvariuc, primar de Valea Mare: "Noi copiem totul de la europeni, este o modă a experților care își caută de lucru. Ar fi bine să facem așa cum e nevoie la noi, acasă. Accentul trebuie să fie pe dezvoltarea economică a țării, dar să nu căutăm niște bani în sărăcele de primării!"

"E greșit că dacă primăria va fi mai mare, vor fi și resurse, și salarii mari. Nu-i exclus că baza fiscală a unei localități mici poate să fie mai bună decât a mea! Mie oamenii una îmi spun – vezi ce faci, dar să știi că dacă dispăre satul, tu vei fi groparul!"

Daniel Țonu, primar de Zimbreni: "Noi trebuie să lucrăm productiv. Când a apărut informația despre reforma teritorial-administrativă, am sunat la CALM, am sunat la Guvern, la Consiliul Raional ca să pot intra în posesia unui proiect în acest sens. Măcar un concept, pentru ca noi, primarii, care

am venit din 2015, să înțelegem ce vrea guvernarea, ce vor acei care promovează reforma. Cer un proiect, un model măcar și nimeni nu mă aude! Ceea ce face CALM e foarte bine, ei au grijă să nu dăm în gropi. Când spun guvernarea am în vedere băieți buni, dar promovează reforma niște oameni care nu știu pe deplin ce înseamnă o primărie. Ce încurcă să fie primăriile, dar să existe servicii inter-comunale pentru mai multe localități? Deja funcționează astfel de proiecte și e foarte bine. Dacă ar fi astfel de proiecte, m-aș asocia și eu cu alți colegi, ca să facem bine pentru oameni. Fiecare raion, fiecare sat are specificul lui. E greșit că dacă primăria va fi mai mare, vor fi și resurse, și salarii mari. Nu-i exclus că baza fiscală a unei localități mici poate să fie mai bună decât a mea! Mie oamenii una îmi spun – vezi ce faci, dar să știi că dacă dispăre satul, tu vei fi groparul!"

Serghei Cetulean, primar de Parcani, președintele Asociației primarilor din raionul Soroca: "Viziunea noastră consolidată a majorității primarilor din raionul Soroca în privința implementării reformei administrative – teritoriale este că această reformă e necesară și trebuia făcută mai de demult. O altă întrebare prioritară este cum? Acum vedem un interes pentru acest subiect, dar din păcate acesta se bazează preponderent pe criterii politice. Noi, primarii, care cunoaștem cel mai bine situația din teritoriu, trebuie să fim ascultați, iar propunerile noastre e nevoie să fie luate în serios, pentru că noi asigurăm conexiunea cu cetățenii. Astfel de soluții ca amalgamarea, cooperarea inter-comunitară la servicii e necesar să fie luate în calcul. Noi trebuie să le explicăm oamenilor care sunt prioritățile dacă 2-3 primării se vor uni. Dar înainte de acest pas, trebuie asigurate anumite condiții. Noi trebuie să

acordăm serviciile acolo unde trăiește cetățeanul. Doar când aceste servicii vor fi asigurate, când cetățeanul va ști că poate lua un certificat din satul său, că localitatea este asigurată cu o infrastructură bună, nu va exista opoziție din partea lui. Cetățeanul și nu cei de sus trebuie să fie în capul listei!”

”Cetățenii nu sunt pregătiți, ei nu înțeleg care sunt avantajele reformei. Asta, în situația în care au și amintiri neplăcute despre reformele care s-au mai făcut. Atitudinea lor este una negativă. Mă întreb: cum poate fi bine pentru țară, dar pentru oameni nu?!”

Pavel Covalciuc, primar de Zastînca: ”Reformele nu pot fi făcute peste noapte. Acestea trebuie să fie funcționale pe mulți ani înainte. Să nu se întâmple așa că, odată cu schimbarea puterii, acestea să fie anulate. Cea mai mare problemă a țării e alta, și anume birocrația, care împiedică dezvoltarea, inclusiv a satelor, pe toate dimensiunile. Mai mult, instituțiile statului nu lucrează eficient, astfel că in justiția, economia tenebră, salariile în plic au devenit adevăratele piedici în calea dezvoltării. Nu cred că intervenția statului ar trebui să se concentreze acum pe reformă”.

Oleg Rozimovschi, primar de Dărcăuți: ”Este clar că banii nu vor veni din reforme. Ei se pierd în economia tenebră, care are o amploare foarte mare. Nici economii din salariile mizere ale primarilor nu poți face. Chiar și în cadrul reformei, în sat vor trebui să rămână 2-3 funcționari. Despre ce fel de economii vorbim? Pentru ca o reformă să fie eficientă trebuie mai întâi de dezvoltat infrastructura, de creat condiții normale de viață, în special în satele mici, căci acolo tot trăiesc oameni. Cetățenii nu sunt pregătiți, ei nu înțeleg care sunt avantajele reformei. Asta, în situația în care au și amintiri neplăcute despre reformele care s-au mai făcut. Atitudinea lor este una negativă. Mă întreb: cum poate fi bine pentru țară, dar pentru oameni nu?!”

Vitalie Munteanu, primar de Rublenița: ”Înainte de a comasa satele, statul ar trebui să se gândească la fortificarea bazei fiscale a localităților. Să vedeți ce avânt și-ar lua! Să luăm doar transferurile din Fondul Rutier. Până acum nu am avut bani pentru drumuri, iar din acest an satele s-au schimbat la față, au început lucrări de reabilitare. Eu cred că trebuie de început de la descentralizarea financiară, de la faptul pe ce criterii se împart banii și după aceasta de vorbit despre reforma teritorial-administrativă!”

”Organizarea administrativ-teritorială este un schelet al statului, de aceea el nu trebuie schimbat des. În astfel de lucruri importante, graba este contraproductivă!”

Veaceslav Groapă, primar de Holoșnița: ”Numărul populației în calitate de criteriu de comasare este absolut irelevant. Ceea

ce se încearcă acum va aprofunda fenomenul depopulării, oamenii vor pleca, iar satele vor rămâne în ruină. E nevoie de o evaluare foarte clară a avantajelor și riscurilor. Este prematur să vorbești despre o reformă în situația în care nu ai drumuri, nu ai suficienți angajați, nu poți oferi servicii de calitate în satele care urmează să fie comasate.”

Vladimir Nicuță, vicepreședinte raionului Soroca: ”Reforma teritorial-administrativă este necesară, dar trebuie să fim

În concluzie, directorul executiv CALM, Viorel Furdui, a prezentat modelul DACIA promovat de CALM și a menționat: ”În primul rând trebuie să vedem ce înțelegem prin reformă și de ce fel de reformă avem nevoie. În al doilea rând trebuie să clarificăm cauzele care fac necesară implementarea acestei reforme, adică ce rezolvăm dacă o implementăm. Susținătorii unei reforme administrativ-teritoriale radicale spun că populația din sate scade și acesta e un

foarte prudenți și să nu repetăm greșelile trecutului. Trebuie de făcut o așa reformă bine gândită și ajustată, încât să nu fie nevoie să revenim permanent la ea. Organizarea administrativ-teritorială este un schelet al statului, de aceea el nu trebuie schimbat des. În astfel de lucruri importante, graba este contraproductivă!”

Pavel Gadibadi, primar de Dubna: Istoria cuprinde multe exemple concludente. Din păcate, cei de la putere NU VĂD OAMENII DE RÂND. Indiferența față de oameni, de preocupările lor se simte și în acest moment. Asta, în situația în care în aparatul primăriei lucrează oameni competenți, care vin cu sfaturi pentru cetățeni. Ce avem la moment? În satele mici au fost închise școlile, iar dacă vor fi închise și primăriile, localitățile vor muri, vor dispărea de pe harta Republicii Moldova. Problema satelor este lipsa locurilor de muncă, a condițiilor de viață, a serviciilor calitative. Iar pentru a rezolva aceste probleme primării au nevoie de pârghii.”

argument pentru comasarea primăriilor. Dar din ce cauză scade populația? Sigur nu din cauza că satele sunt mici. Se susține că serviciile oferite populației sunt puține, iar calitatea lor proastă. Dar din ce cauză? Tot pentru că primăriile sunt mici? Că cheltuielile administrative sunt mari, peste 20%. Dar în realitate suntem noi o administrație locală scumpă? Că fiind mici nu puteți atrage fonduri. Acest argument mai stă în picioare, dar o soluție poate fi cooperarea intercomunitară. Ideea este că, dacă ar exista o descentralizare financiară reală, dacă fondurile s-ar repartiza altfel, dacă ați avea o libertate mai mare în ceea ce privește cadrele și remunerația lor, sunt sigur că lucrurile ar fi cu totul altfel și altfel ar arăta lumea la sat și altul ar fi interesul primarilor să lucreze.”

Astfel de evenimente de consultare vor avea loc în toate cele 32 de raioane din Republica Moldova, ca, ulterior, Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM) să vină cu o poziție consolidată și propuneri concrete pentru Guvern.

DÉJÀ VU? REFORMA TERITORIALĂ A ALBANIEI A CREAT CONFUZIE!

Reforma teritorial-administrativă din Albania, care a schimbat harta țării, reducând unitățile teritoriale – administrative de la 400 la 61, se desfășoară într-un ritm și a creat confuzie, este declarația misiunii Congresului Autorităților Locale și Regionale a Consiliului European care a vizitat Albania în februarie 2017.

Misiunea Europeană declară că reforma administrației locale din Albania a evoluat neuniform pe fundalul confuziei privind competențele și acuzațiilor de părtinire și favoritism.

Misiunea - parte a Consiliului European - a vizitat țara pentru a observa evoluția reformei teritorial-administrative adoptată în iulie 2014 și situația după alegerile locale din 2015, atunci când au fost aleși 61 de primari ai noilor unități.

Raportul misiunii conduse de raportorul olandez Jos Wiene, vicepreședintele Comitetului de monitorizare al Congresului, declară: „În pofida eforturilor de a oferi sprijin aleșilor locali de către Agenția de Implementare a Reformei Teritoriale, procesul de

implementare la nivel local pare să fie lent și anevoios „.

„Confuzia privind competențele și resursele financiare pare să fie în continuare larg răspândită în rândul aleșilor locali, amenințând implementarea imediată și la timp a reformei”, a continuat raportul.

Raportul este la fel critic când este vorba de resursele financiare alocate pentru susținerea Reformei. Cu toate că Guvernul a alocat 3,2% din PIB în 2016 pentru administrația locală, cel mai înalt nivel atins până acum, acesta este considerat insuficient.

„Datorită delegării noilor competențe și noua structură administrativ-teritorială, bugetul pentru anul 2016 nu corespunde unei creșteri nete a resurselor autorităților locale” se menționează în raport.

Delegația a menționat, de asemenea, acuzațiile de părtinire în modul în care sunt selectate subvențiile pentru finanțarea proiectelor specifice la nivel local. „Transparența procesului de acordare a subvențiilor este o chestiune de îngrijorare deoarece Fondul de dezvoltare regională este, în esență, administrat de guvernul central și, astfel, suspectat de favoritism politic”,

se arată în raport.

Raportul menționează preocupările opoziției cu privire la modul în care s-au trasat granițele noilor unități teritoriale și declară că guvernul a respins acuzațiile de nemulțumire. „Totuși, anumite limite ale circumscripțiilor electorale par a fi oarecum distorsiona-

te (în special în municipalitățile din Tirana și Shkodra) fără un motiv empiric aparent”, se arată în raport.

În ansamblu, raportul consideră că reforma din Albania a administrației publice locale este într-o fază de tranziție și dificilă.

„Delegația a primit rapoarte

privind probleme considerabile de tranziție în municipalitățile nou formate - în principal din cauza lipsei de informații despre noile competențe, reducerea considerabilă a forței de muncă, incertitudinile bugetare și sarcinile financiare moștenite la nivel local”, s-a concluzionat în raport.

OAMENII NU TREBUIE FUGĂRIȚI DINTR-O LOCALITATE ÎN ALTA PENTRU UN SERVICIU!

Reforma administrațiilor publice locale, care prevede reducerea numărului de primării, trebuie gândită în așa fel încât să nu-i afecteze pe simplii cetățeni. Opinia aparține expertului Veaceslav Berbeca de la Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” și a fost exprimată pentru NOI.md. El a remarcat că înainte de a purcede la implementare, reforma trebuie supusă unor dezbateri largi în societate și adoptată prin consensul tuturor celor vizați.

„Depinde cum se va face această reformă. Ea nu trebuie să aibă la bază doar calcule pur matematice, ci trebuie foarte bine chibzuită, consultată cu populația Moldovei. Cei care o vor implementa trebuie să se asigure că vor fi create condițiile necesare pentru cetățeni, serviciile să fie pe loc, ca ei să nu fie nevoiți să meargă la zeci de kilometri distanță pentru un document sau pentru a-și putea rezolva problemele. Depinde în baza căror criterii se va face această comasare. E important să se găsească o soluție pentru ca aceste servicii să fie prestate în localitate sau cât mai aproape de oameni”, a explicat Veaceslav Berbeca.

Analistul a mai remarcat că lipsa capacităților de administrație, lipsa cadrelor calificate la nivelul primăriilor este o problemă stringentă ce trebuie soluționată. Mai mult decât atât, el susține că o bună parte dintre primării nu sunt sustenabile din punct de vedere financiar.

„Avem în Moldova foarte multe primării mici și sărace: cu populație redusă și puține resurse financiare pentru a se autoîntreține. Sunt primării practic pe cale de dispariție, din cauza emigrării masive a populației și această idee de a comasa, ca o politică de economisire bani, își are dreptul la viață”, a punctat el.

O nouă reformă anunțată recent de guvernare ține de optimizarea numărului administrațiilor publice locale. Reforma presupune fuziunea a câte 3-4 primării în una singură. Potrivit lui Pavel Filip, în rândul primarilor din țară a început rezistența față de acest proiect.

„Când vorbim la general, toți sunt de acord cu optimizarea numărului de primării, dar când se discută concret, nimeni nu dorește să fie lichidată primăria sa. Noi vom veni cu proiecte atractive pentru localități, cum ar fi instalarea sistemelor de canalizare, drumuri, spitale etc.. Cei care vor accepta vor beneficia de aceste proiecte”, a spus Filip.

CALM: REFORMA TERITORIAL-ADMINISTRATIVĂ TREBUIE PRIVITĂ PRIN PRISMA DESCENTRALIZĂRII FINANCIARE, DAR NU ȘTERGÂND DE PE HARTĂ SUTE DE LOCALITĂȚI!

"Niciun război n-a adus atâta pierderi de populație ca această zvonistică de desființare, de comasare, care nu face decât să-i îndepărteze și pe cei care au rezistat în acele localități", a menționat în cadrul unei emisiuni televizate Emil Drăghici, președinte ACoR.

Remarca a fost făcută în contextul discuțiilor recente privind reforma teritorial-administrativă, care potrivit invitaților din platoul emisiunii: "Obiectiv comun" de la TVR - domnul Valeriu Sainsus, doctor în științe demografice, conferențiar universitar la ASEM; domnul Victor Gori - primarul comunei Botnărești, A-nenii Noi; domnul Viorel Furdui, director executiv CALM; Alin Nica, președintele delegației României la Comitetul Regiunilor al UE trebuie făcută prudent, cu evaluarea tuturor avantajelor și dezavantajelor modelelor propuse, dar nu cu ștergerea de pe hartă a sute de localități. Potrivit acestora, micșorarea numărului de localități nu este o soluție bună, iar autoritățile centrale și legiuitorii trebuie să conștientizeze acest lucru și să creeze condiții ca oamenii să vrea să rămână în sate și orașe. "Dacă e să ne referim la cadrul demografic trebuie să spunem că prognozele demografice au preconizat o scădere demografică încă din anii 90. Este adevărat că politicile demografice n-au fost adecvate și corecte în raport cu tendințele demografice care au urmat. În afara de aceasta, trebuie să spunem că depopularea este un fenomen nou din cele 4 probleme demografice ale țării, dar în acest context, țin să menționez că întotdeauna depopularea a generat reducerea genofondului demografic al populației țării. Desigur că este un caz trist, pesimist din toate punctele de vedere pentru că se compromite dezvoltarea economică a țării. Trebuie să spunem că oamenii sunt ultimele resurse ale spațiului, iar în acest context riscăm să devenim și o țară în vid prin prisma faptului că factorii care generează depopularea sunt multipli și adesea sunt intercorelați între ei, ceea ce generează profund aspectul depopulării", a remarcat Valeriu Sainsus.

În context, directorul executiv CALM, Viorel Furdui, a opinat: "În afara de aspectele demografice, eu cred ca noi trebuie să atragem atenția ca există mari probleme în abordarea politicilor și atitudinea guvernanților față de comunitățile noastre locale. În loc să se atragă o atenție mai mare la problemele de fond ale cetățenilor, care sunt legate de nivelul de viață, cum ar fi apă, canalizare, drumuri, acces la diverse servicii, în mare parte noi am avut o neglijare a acestei situații și o centralizare totală a resurselor. O mare problemă o constituie faptul că nu au existat oportunități și nu s-au transmis către autoritățile locale instrumente, posibilități pentru rezolva-

rea acestor probleme. Pe de o parte nu avem economie, pe de altă parte, agenții economici nu vin acolo unde nu sunt condiții. Nu este apă, canalizare, curent electric, iluminat stradal. Autoritățile locale sunt practic cu mâinile legate pe toate direcțiile. În ceea ce privește dezvoltarea economică toate pârghiile și instrumentele se află la centru. În ceea ce privește fondurile, oricum încă sunt centralizate".

Primarul Victor Gori a subliniat că există mai multe piedici pentru dezvoltarea localităților: "Aspectul de bază este evident cel financiar. Noi trebuie să tindem în primul rând pentru o descentralizare financiară, aceasta și este una din condițiile care i-ar motiva pe cetățeni să nu plece din localități. Dar această descentralizare practic doar se mimează. La moment există nu doar o criză economică, dar și spirituală. Consider că statul trebuie să aibă un aport maxim în ceea ce ține de susținerea cetățenilor. Eu cred că această reformă nu este necesară, nu este solicitată și nu este o soluție pentru a acorda careva servicii pentru cetățean. Primul pas ca reformă trebuie aplicată la nivel de raioane".

Președintele ACoR, Emil Drăghici, a precizat, într-o intervenție telefonică:

"Niciun război n-a adus atâta pierderi de populație ca această zvonistică de desființare, de comasare, care nu face decât să-i îndepărteze și pe cei care au rezistat în acele localități!"

"Toți acești socotitori, cei care fac tot felul de socoteli, și consideră că s-ar face o economie datorită reorganizării administrativ-teritoriale sunt niște oameni lipsiți de logica elementară. Am spus-o de nenumărate ori, când vorbesc despre așa ceva trebuie să fii atent la tradiții, cultură și istorie. Și m-am gândit mai bine, ce înseamnă toate aceste opinii cu privire la desființarea sau comasarea localităților. Toate acele sate comune, au fost făcute de înaintașii noștri, oare avem noi dreptul să venim acum în dispreț față de voința lor să facem altceva? Mie mi se pare mai degrabă că acești oameni socotitori sunt fără rațiune care încearcă să calce peste cadavre, peste ce au dobândit înaintașii noștri. Or, noi avem obligația de a păstra ceea ce au făurit înaintașii noștri, nu să distrugem ce au făcut ei. Uitați-vă foarte atent la cine sunt acești oameni care vin și ne spun nouă cum trebuie să facem. Sunt oameni care au doar propriile lor interese, și vor să pară că vin cu sfaturi utile. Utile cui? Unul dintre motivele pentru care a ajuns să scadă dramatic demografia localităților este și fuga celor tineri din statele respective. Tocmai pentru că în acest spațiu public se vine cu discuții de desființare și nu de dezvoltare a lo-

"Scăderea populației e un efect și nu o cauză care necesită rezolvare prin măsuri guvernamentale, dar nu desființând unitățile administrativ-teritoriale. Noi, în România, am găsit o soluție, este vorba de asociere și de cooperare voluntară între unitățile administrativ-teritoriale!"

calităților. Nici un război n-a adus atâta pierderi a populației, pentru că această zvonistică de desființare, de comasare, nu face decât să-i îndepărteze și pe cei care au rezistat în acele localități."

Acest punct de vedere a fost susținut și de Alin Nica, primarul de Dudeștii Noi, una dintre cele mai prospere localități din România: "Aceasta este o problemă cu care ne confruntăm de mai mulți ani de zile. Odată cu intrarea României în UE, iar mulți români au plecat să lucreze peste hotare în occident. Și la noi a fost discuția de comasare a comunelor acum vre-o 7 ani de zile chiar în toul crizei din dorința de a reduce cheltuielile bugetare însă noi cei din administrația publică locală ne-am luptat să convințim administrația centrală că această măsură e doar una politică, birocratică și ține cont de principii contabilești

și nu de oameni și de comunitățile locale. Depopularea satului nu o putem opri prin desființarea comunelor, pentru că atunci vom accentua acest proces, fiindcă lumea va pleca către centru, noi comune sau orașul (municipiul) cel mai apropiat. Scăderea populației e un efect și nu o cauză care necesită rezolvare prin măsuri guvernamentale, dar nu desființând unitățile administrativ-teritoriale. Noi, în România, am găsit o soluție, este vorba de asociere și de cooperare voluntară între unitățile administrativ-teritoriale. De exemplu, dacă o comună dorește să angajeze un arhitect, însă nu îl poate plăti pentru o normă întreagă se asociază cu mai multe unități administrativ-teritoriale și îl plătește pe acel arhitect ca să efectueze acele lucrări în toate unitățile asociate".

CALM: MODELUL "DACIA" - Descentralizare Administrativă, Cooperarea Inter-comunală, Amalgamare - DISCUTAT CU APL

I. Considerații generale și puncte de reper

1. Analizând abordările și modelele radicale ale reformei AT vehiculate în anumite cercuri, putem aduce următoarele critici:

✓ Premisele greșite luate ca baza pentru elaborarea/propunerea unor modele/opțiuni. Confundarea efectelor/situației actuale și lipsa analizei/ignorarea cauzelor adevărate care au condus la aceste probleme.

✓ Exagerarea rolului și importanței fragmentării teritoriale în raport cu reformele și măsurile de descentralizare reală (în primul rând financiară).

✓ Focusarea și axarea în principal pe opțiuni de amalgamare (în special cele radicale).

✓ Lipsa de abordări complexe, flexibile și complete.

✓ Se pornește în primul rând pe reorganizarea APL 1. Pe când, problema actuală și general recunoscută, inclusiv în strategia reformei AP este - APL 2.

✓ Lipsa legăturii corespunzătoare de relațiile/experiențele/particularitățile istorice, sociale, economice, politice, culturale, etnice, psihologice, geografice din Republica Moldova etc..

✓ Exemplele/experiențele aduse din alte țări dar în mare parte nereușite, incompatibile și depărtate cu situația din RM (Danemarca, Estonia și alte țări baltice, Albania, Georgia, Ucraina etc.);

✓ Insistarea pe reforme radicale în condițiile lipsei de precondiții fundamentale pentru astfel de reforme: infrastructura fizică, infrastructura digitală, descentralizare financiară/economică etc.

✓ Un sistem de date/statistică deficitar, care nu permite evaluarea obiectivă și adecvată a tuturor acestor opțiuni.

✓ Lipsa evaluărilor de impactul social, cultural, administrativ, economic, financiar. Inclusiv sub aspectul avantajelor/dezavantajelor. Se vorbește despre niște efecte pozitive și economii la scara, însă nu se probează nici cum.

✓ Doar 7 orașe din cele 32 (centre raionale) sunt sustenabile financiar în prezent!!!! Adică, în prezent, indiferent de mărirea localităților, majoritatea covârșitoare a APL se confruntă cu aceleași probleme: subfinanțare, lipsa de capacitate, lipsa de specialiști în condițiile unui volum enorm de muncă etc. Este evident că NU numărul de populație și fragmentarea teritorială este problema actuală al APL!

✓ Riscurile acestor abordări nu sunt/nu pot fi calculate. Dar la o analiză generală, sunt enorme: avantajele enunțate, în realitate fiind DEZAVANTAJE și PERICOLE diametral opuse. De exemplu: o reformă radicală și nepregătită în condițiile actuale Republicii Moldova, va conduce în realitate la: accentuarea procesului de depopulare, creșterea birocrăției și costurilor administrative, reducerea transparenței, îndepărtarea serviciilor de cetățeni, scăderea creșterea calității serviciilor – discutabilă și incertă....., reducerea nivelului de reprezentare și democrație locală, crearea unor precondiții pentru creșterea politizării APL și stabilirea unui regim autoritar etc.

✓ Graba și presiunea/impunerea externă. Impunerea unor reforme/viziuni din partea organizațiilor/expertilor străini, în multe cazuri rupte și contrare realităților politice, sociale, economice, culturale etc.

✓ Lipsa unor analize profunde și complexe a reformelor/tentativelor anterioare. Neluarea lor în considerație.

✓ Blocarea pentru mult timp înainte a unor reforme reale în domeniul descentralizării

✓ Lipsa de resurse, fonduri/finanțări enorme care sunt necesare pentru infrastructura fizică, drumuri, apa, canalizare etc.. pentru a asigura conectivitatea, condițiile și accesul la servicii a cetățenilor din localitățile reformate.

✓ Lipsa transparenței, a unui proces larg și adecvat de consultare și dezbateră publică a modelelor/opțiunilor respective

2. Problema modelelor/experiențe străine

► În primul rând, lipsesc exemple/modele de succes relevante și compatibile pentru Republica Moldova. Ceea ce este normal. Deoarece contextul social, politic, economic, financiar, geografic, etc. este total diferit.

► De regulă sunt aduse drept exemple: Țările Baltice, Țările Nordice, Georgia, Armenia, Albania, Ucraina??? Tarile Baltice (UE); Țările Nordice (Danemarca/Norvegia). Georgia - .

► Majoritatea lor NU pot fi luate ca exemplu pozitiv, decât parțial, deoarece:

a) Unele sunt la început de cale (descentralizării) și au niște sisteme extrem de centralizate (Albania, Ucraina, Georgia, Armenia...). În privința "succesului" reformelor din aceste țări, există mari semne de întrebare. Iar, Republica Moldova fiind cu mult mai înaintea acestor țări la capitolul democrația locală și descentralizare.

b) Altele, țările baltice – pe parcursul a mai multor decenii în calitate de țări ale UE au avut acces la fonduri enorme, și-au construit o infrastructură corespunzătoare și au dezvoltat enorm domeniul prestării serviciilor publice prin intermediul e-guvernării (Estonia, Letonia, Lituania). Plus la aceasta, reforma în aceste țări, a fost susținută de fonduri importante de stimulare a amalgamării voluntare și altor forme de cooperare. Element investițional/financiar extrem de important și de care Republica Moldova este lipsită aproape în totalitate și nu se întrevide o perspectivă pe termen scurt și chiar mediu.

c) Altele – (Țările nordice: Danemarca) - sunt cu totul incomparabile, deoarece au un nivel extrem de înalt al serviciilor publice, infrastructurii și guvernării electronice - incomparabile cu ceea ce există în RM. Dar și în aceste țări, reformele au fost realizate prudent, etapizat, discutate pe larg și au durat zeci de ani.

Totodată, cu siguranță de la țările dezvoltate (în special cele Nordice și Baltice) pot fi luate ca exemplu: metodologia și unele abordări, bazate pe prudență, consultanță și consens larg, precum și caracterul etapizat și evaluări profunde permanente. a măsurilor luate și rezultatelor atinse.

3. Cauzele reale ale problemelor și situației actuale din APL

Înainte de a începe discuțiile și identificarea direcțiilor de reformare a APL, este necesar de a înțelege, conștientiza și stabili exact problemele reale și cauzele lor adevărate. Confundarea cauzelor și efectelor, este una destul de periculoasă și poate proiecta o imagine greșită și duce spre o direcție greșită de acțiune. În opinia noastră, majoritatea motivelor invocate de autorii unor modele radicale de reformă administrativ-teritorială, și fundamentează concluziile și opțiunile NU pe cauzele reale ale situației actuale din APL și comunitățile locale, dar în principal pe consecințele/efectele lor. De exemplu, un argument invocat pentru o reformă AT se aduce faptul că în Republica Moldova există un proces de depopulare masivă a teritoriilor. Însă, cauza principală a acestei depopulări NU rezidă în mărirea localităților, dar în lipsa de locuri de muncă, lipse de infrastructură, lipsa de aprovizionare cu apă

și canalizare, lipsa altor condiții elementare de viață. Sau, cauza lipsei capacității administrative (organizatorice, financiare, economice) a APL NU este o cauză, dar mai degrabă o consecință:

a) a unui sistem administrativ excesiv de centralizat și depășit total

b) a lipsei politicilor coerente și programelor corespunzătoare de dezvoltare locală din partea statului,

c) a lipsei unei descentralizări financiare reale și neimplementării majorității strategiilor/politicilor din acest domeniu;

d) a centralizării și politizării fondurilor naționale investiționale

e) a controlului administrativ și presiunii politice excesive, precum și acțiunilor/abordărilor disproporționale din partea organelor de control și judiciar, care descurajează orice efort și inițiativă la nivel local.

În șirul acesta de cauze reale, putem constata că fragmentarea teritorială care se invocă de unele cercuri, este pe de parte cauza principală a problemelor fundamentale cu care se confruntă Republica Moldova, APL și dezvoltarea locală/națională. Iar locul și importanța ei, este evident exagerată și deconectată de realitățile actuale ale țării noastre.

În special, printre cauzele principale ale problemelor cu care se confruntă practic toate APL locale din Republica Moldova indiferent de mărirea lor sunt:

► Centralizarea excesivă a tuturor domeniilor/instrumentelor relevante pentru dezvoltare locală: în special a celor organizaționale, financiare și economice;

► Lipsa sau progrese foarte limitate în domeniul descentralizării administrative, **financiare**, economice și patrimoniale reale!!! Mimarea și tărgănarea implementării reformelor/angajamentelor/acțiunilor concrete prevăzute de diferite acte normative în domeniul descentralizării în ultimii 15 ani. Doar în 2015 și mai ales în 2016, au fost realizate unele măsuri importante dar pe departe suficiente.

► NEIMPLEMENTARE din partea autorităților centrale a majorității măsurilor documentelor de politici/strategii/angajamente pe domeniul democrației locale, consolidării autonomiei locale, descentralizării financiare, patrimoniale, economice etc.

► Centralizarea și politizarea tuturor fondurilor investiționale. Lipsa unui mecanism obiectiv de repartizare a surselor investiționale de la nivel național.

► Lipsa politicilor clare de stat, de susținere a APL în atragerea de fonduri. De ex. Prin crearea unor fonduri de acoperire a coparticipării/contribuțiilor!

► Lipsa unor instrumente legale privind amalgamarea voluntară, cooperarea inter-municipală și delegarea de servicii/atribuții/competențe

► Blocarea/limitarea totală a libertății pentru APL în domeniul organizării, structurii, statelor de personale și politicilor salariale/de stimulare

► Controlul/presiunea politică administrativă și judiciară excesive asupra APL din partea mulțimii de insuții de control ale statului care împiedică activitatea APL și descurajează enorm inițiativa/efortul lor.

► Politicile de discriminare financiară, administrative, economică a majorității APL/regiunilor în raport cu unele teritorii (de ex. UTA Găgăuzia).

► Nu în ultimul rând: corupția politică și lipsa unui sistem judiciar independent

► Impunerea unor reforme/viziuni din par-

tea organizațiilor/expertilor străini, în multe cazuri neconsultate cu APL/reprezentanții săi și de aceea rupte de realitățile politice, sociale, economice, culturale etc. De regulă, în detrimentul și cu neglijarea totală a expertizei naționale.

► Incapacitatea instituțională a autorităților statului în aceste cazuri de a se opune și de a-și apăra pozițiile/interesele naționale. Iar în consecință, acceptarea oricăror condiții impuse, în schimbul acordării finanțărilor. Se acționează după modelul: Fondul monetar a spus ....., FM nu permite, Banca Mondială este împotriva, UE insistă.....Nu putem face nimic.....

Prin urmare, fragmentarea teritorială, NE-FIIND, pe departe printre primele și principalele cauze care influențează negativ capacitatea administrativă și dezvoltarea locală.

II. Obiectivele și principiile care urmează să ghideze o reformă APL

1. Obiectivele reformei:

► Prioritatea intereselor omului și a comunităților locale. Nu comoditatea administrativă, dar asigurarea confortului comunităților locale și cetățenilor concreți.

► Consolidarea democrației, autoguvernării și autonomiei locale. Acest element fiind unul fundamental pentru un stat modern și democratic. Mai ales, pentru țările cu un trecut totalitar încă există un risc sporit pentru revigorare verticală puterii.

► Asigurarea realizării principiului subsidiarității /Cartei Europene a Autonomiei Locale. Serviciile urmează a fi prestate de autoritățile care sunt cele mai aproape de cetățeni.

► Asigurarea accesului comunităților locale la servicii publice mai diversificate și mai calitative

► Stoparea/încetinirea depopulării comunităților rurale/urbane. Oferirea perspectivei și păstrarea speranței de revigorare a comunităților locale din mediul rural.

► Asigurarea reprezentării/mandatului direct din partea populației, indiferent de mărirea localității și numărul de populație. Asigurarea reală a dreptului constituțional al cetățeanului la egalitate și echitate, inclusiv în asigurarea cu servicii publice. minimale, indiferent de locul de trai, mărirea localității, numărul de populație etc.

2. Principiile modelului reformei APL propuse de CALM

► Recunoașterii necesității și priorității unei reforme veritabile a administrației publice locale, bazate pe realizarea măsurilor concrete de descentralizare. În cadrul căreia organizarea administrativ teritorială reprezintă doar un element care urmează a fi abordat în mod prudent și etapizat, pe măsura realizării condițiilor necesare.

► Pregătirii minuțioase și asigurării în prealabil a unor condiții vitale: infrastructură, comunicații, ghișeu unic, e-guvernare etc.

► Flexibilității, complexității, asigurării de alternative și a dreptului de a decide pentru APL

► Caracterului benevol și asigurării unui consens social/politic cât mai larg

► Evoluției și etapizării.

► Incluziunii, astfel ca toți actorii relevanți să fie implicați: APL, APC, societatea civilă, mediul de afaceri, mediul academic și științific, parlamentari, partidele politice, minorități, grupuri vulnerabile etc.

► Elaborării unor soluții proprii și conectate la realitățile RM

► Transparenței și dezbaterii publice largi

► Dialogului permanent cu CALM/APL

- ▶ Asigurarea cu date/informație necesare și evaluarea permanentă a rezultatelor reformei
- ▶ NU unor abordări radicale și aventuri peste noapte!

III. Elementele modelului CALM/DACIA

1. Caracteristica generală:

- ▶ Reprezintă o îmbinare logică a tuturor opțiunilor de reformă, cu excepția celor radicale și incompatibile
- ▶ În special sunt îmbinate următoarele opțiuni strâns legate și interdependente:
  - Decentralizare administrativă
  - Cooperare intercomunitară/municipală
  - amalgamare (voluntară)
- ▶ Iar elementul primordial și de bază îl reprezintă **DESCENTRALIZAREA ADMINISTRATIVĂ!**

2. Direcțiile/elementele principale

- ▶ Optimizarea organizării teritoriale și prestării serviciilor
- ▶ Creșterea și consolidarea bazei de venituri locale proprii (decentralizarea financiară)
- ▶ Decentralizarea economică și patrimonială
- ▶ Organizarea și funcționarea APL (decentralizarea organizațională)
- ▶ Diminuarea și reglementarea controlului administrativ/judiciar excesiv

3. Acțiuni

3.1 Optimizarea organizării teritoriale și prestării serviciilor

1. Revizuirea locului și rolului APL de nivelul II (raioane). Opțiuni:
  - ▶ Lichidarea consiliilor raionale și transformarea instituției președintelui raionului în reprezentant al Guvernului în teritoriu. Funcția de bază: coordonarea serviciilor desconcentrate și controlul legalității actelor APL I
  - ▶ Formarea unor UAT II mai mari/regiuni cu dezvoltarea/păstrare instituției reprezentantului guvernului (inclusiv în varianta de mai sus)
2. dezvoltarea instituției amalgamării voluntare. Elaborarea și implementarea cadrului legal corespunzător
3. Cooperarea inter municipală. Prestarea serviciilor prin cooperare. Elaborarea și implementarea cadrului legal corespunzător.
4. Delegarea de competențe și servicii către alte APL, inclusiv a serviciilor administrative. Elaborarea și implementarea mecanismului și cadrului legal corespunzător.
5. Implementarea conceptului poliilor de creștere/dezvoltare prin acordarea statutului de municipii (după modelul mun. Chișinău) tuturor orașelor reședințe de raioane. Cu posibilitatea de a atrage în sfera sa de prestare a serviciilor și administrare a satele din împrejurime.

3.2 Continuarea descentralizării financiare și patrimoniale

- Sursele de venit ale bugetelor locale:
- ▶ 100% impozit din salarii (venitul persoanelor fizice)
  - ▶ Implementarea sistemului de colectare a IPF la locul de domiciliu
  - ▶ 100% impozit din venitul persoanelor juridice (sau o anumită proporție rezonabilă)
  - ▶ Implementarea sistemului de impozitare
  - ▶ TVA și taxa pe resurse naturale
  - ▶ Amenziile, colectate pe teritoriul respectiv
  - ▶ Delimitarea, înregistrarea și evaluarea bunurilor imobile. Clarificarea statutului resurselor naturale locale, obiective acvatice, cariere etc. în vederea recunoașterii drepturilor APL.
  - ▶ Liberalizarea taxelor locale, în sensul asigurării dreptului APL de a stabili taxele și mărimile lor
  - ▶ Eliminarea tuturor scutirilor la taxele și impozitele locale. Transferarea competenței date în sfera exclusivă a APL.
  - ▶ Crearea și înzestrarea APL cu instrumente informaționale corespunzătoare de management administrativ, patrimonial evaluarea bunurilor imobile, resurselor naturale.
  - ▶ Taxa pe amenajarea teritoriului în mediul rural achitată per hectar (nu per angajat). În scopul asigurării principiului echității și diminuării evaziunii fiscale
  - ▶ Acordarea dreptului APL de a efectua de sine stătător evaluarea bunurilor imobile conform metodei comparative și în baza unei proceduri provizorii și simplificate. Până la realizarea evaluării masive (3-5 ani),

3.3 Decentralizarea instituțională (organizarea și funcționarea APL)

- În prezent, sistemul de remunerare în APL este unul total centralizat, depășit, discriminatoriu și nemotivat. El nu corespunde în totalitate cu multitudinea de competențe puse pe umerii APL și volumul de muncă al funcționarilor din cadrul APL. În acest sens, urmează a fi întreprinse acțiuni în următoarele direcții:
- ▶ Asigurarea libertății reale și totale pentru APL de a-și stabili propria structură și organizare, în dependență de mărimea localității și resursele disponibile. Reducerea numărului de consilieri și eliminarea barierelor actuale în stabilirea numărului cât minimal, atât și maximal de angajați în primării.
  - ▶ Revizuirea statutului de funcționar local și corelarea lui cu principiile constituționale ale autonomiei locale de organizare și funcționare al APL. Reglementarea clară și distinctă a statutului funcției publice locale.
  - ▶ Asigurarea libertății și dreptului APL la sisteme proprii de remunerare/stimulare în conformitate cu eficiența activității și veniturile proprii
  - ▶ Eliminarea contradicțiilor și confuziilor actuale în domeniul primăriei în cadrul APL.
  - ▶ Revizuirea sistemului de remunerare și

stimulare în conformitate cu principiile autonomiei locale în vederea asigurării unor garanții și flexibilități suficiente pentru realizarea funcțiilor legale. Asigurarea dreptului APL la politici proprii de cadre și remunerare.

- ▶ Instituirea noțiunii de indemnizație pentru primării localităților mici (și nu numai) cu posibilitatea de a desfășura alte activități. Diferențierea accentuată între salariile de bază/minimale ale conducătorilor APL după: numărul de localități, mărimea localității, numărul de instituții administrate, suprafața etc.

3.4 Reducerea/regândirea controlului administrativ excesiv asupra APL:

În Republica Moldova, APL sunt unele din cele mai controlate instituții publice ale statului. În acest sens existând un număr exorbitant de organe de control, care acționează într-un mod total neorganizat și aplică drepturile sale, de regulă cu depășirea competențelor, abuziv și contrar interesului public real. Controlul administrativ, financiar și judiciar în condițiile actuale ale Republicii Moldova este unul opresiv, politizat și contrar drepturilor și intereselor comunităților locale și APL. De regulă, organele de control în raport cu APL exercită presiuni enorme și disproporționate. În multe cazuri fiind încălcate prezumția nevinovăției și blocată activitatea APL. Mai mult ca atât, în condițiile lipsei de cadre și asistență juridică la nivelul APL, acțiunile organelor de control sunt folosite deseori ca instrumente de presiune asupra celor incomozi sau ca mijloc de extorcare a veniturilor ILEGALE. În acest sens, se propune:

- ▶ Eliminarea controlului excesiv administrativ, politic, judiciar asupra APL conform recomandărilor exprese a Consiliului European.
- ▶ Revizuirea cardinală a sistemului actual de control administrativ asupra APL în direcția reducerii numărului de organe de control, stabilirii unor termene și reguli clare de efectuare a unor controale. Aplicare unui control bazat pe audit, prezumția bunei credințe și a nevinovăției APL, asistenței prealabile și acordării termenilor pentru eliminarea unor greșeli neintenționate...
- ▶ Asigurării asistenței consultative preventive din partea Guvernului și tuturor organelor cu funcții de control, eliminării presiunilor și piedicilor în activitatea APL din partea reprezentanților guvernului
- ▶ Garantarea drepturilor și libertăților fundamentale (viață, libertate, sănătate) prin respectarea statutului de ales local și neadmitere unor măsuri preventive radicale fără acceptul consiliilor locale
- ▶ Revizuirea sancțiunilor abuzului, neglijenței și depășirii de atribuții în vederea eliminării abuzului și subiectivismului din partea organelor judiciare în raport cu APL.
- ▶ Stabilire unei responsabilități sporite pentru intentarea nemotivată și ilegală a dosarelor

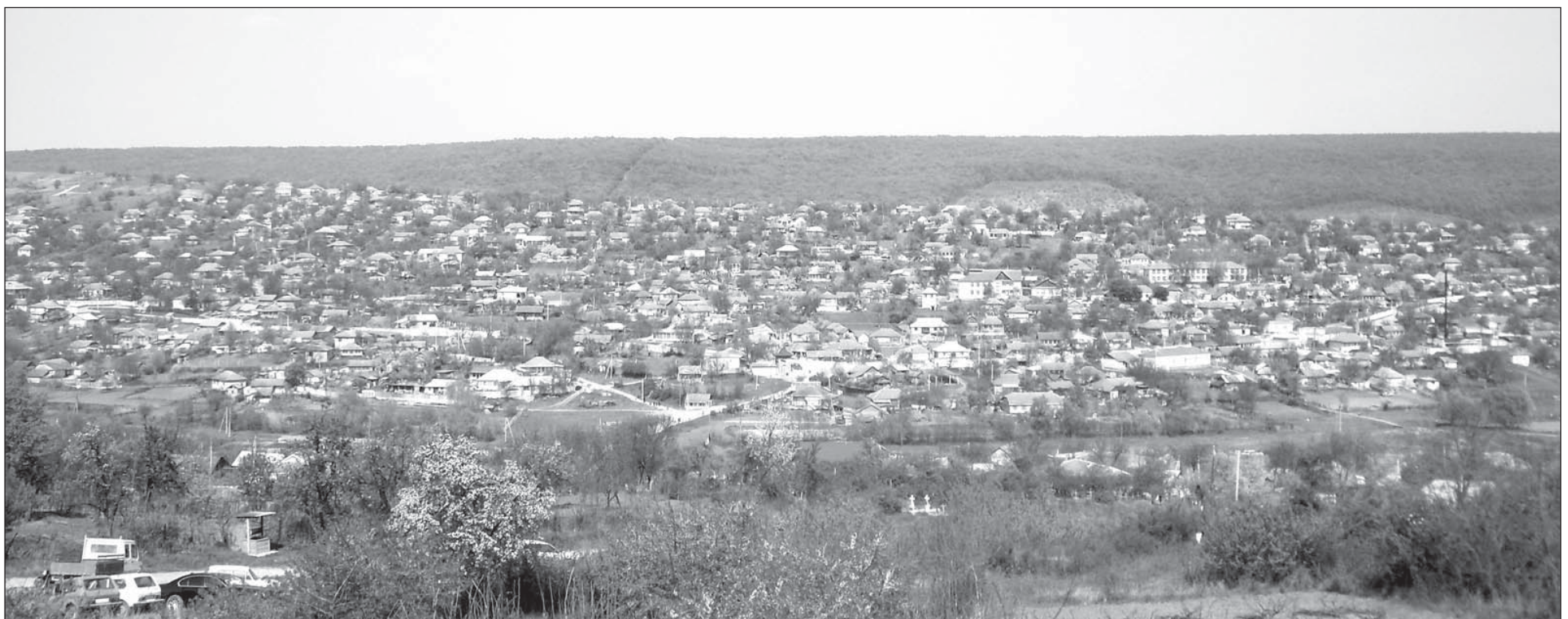
penale împotriva aleșilor locali, precum și aplicarea disproporțională a măsurilor preventive de privare de libertate.

3.5 Alte direcții/acțiuni

- ▶ Decentralizarea instrumentelor economice: cadrul pentru politici economice locale autonome
- ▶ Crearea unui mediu sănătos de concurență în cadrul și între APL/servicii publice și instituțiile administrate de APL
- ▶ Depolitizarea fondurilor naționale de investiții și repartizarea lor după criterii obiective. De ex. repartizarea către APL conform unor criterii clare a cel puțin 50% (de ex. per capita +...alte criterii) din toate resursele naționale destinate investițiilor capitale cu aplicare coeficienților de mărime pentru comunitățile locale din mediul rural (modelul UTA Găgăuzia și a fondului rutier)
- ▶ Crearea unui fond național de acoperire a contribuțiilor pentru proiecte mari de infrastructură câștigate de către APL (modelul UTA Găgăuzia). Orice UTA care câștigă un proiect de infrastructură, urmează să beneficieze direct și neîntârziat de acoperirea integrală a contribuției din acest fond.
- ▶ Decentralizarea E-GUVERNARII. Asigurarea dezvoltării e-guvernării până la nivelul I. Asigurarea unei conexiuni la internet, asigurarea cu sisteme informaționale corespunzătoare, asigurarea cu accesului APL la toate bazele de date și registrele naționale, precum și și interoperabilității lor.

AVANTAJELE MODELULUI "DACIA"

1. Reprezintă o reformă veritabilă și complexă a Administrației Publice Locale, orientată spre consolidarea și creșterea capacităților ei. Conținând deopotrivă soluții pentru optimizare teritorială, consolidarea autonomiei administrative/financiare și creșterea capacității de a presta servicii prin dezvoltarea formelor de cooperarea sau delegare
2. Este conectat la problemele reale și actuale ale APL/comunităților locale din RM răspunzând la nevoile urgente. Omul și interesele lui sunt primordiale și în centrul atenției
3. Îmbină majoritatea modelelor propuse, fiind în același timp general acceptabil
4. Asigură teren și conținut (viitor) pentru dezvoltarea regională a Republicii Moldova
4. Costuri politice, sociale, economice, financiare etc. reduse
5. Oferă o flexibilitate mare în acțiuni
6. Oferă posibilitatea de a evalua periodic rezultatele și interveni la timp în caz de necesitate
7. Asigură o certitudine, stabilitate și previzibilitate sporită/necesară
8. Nu blochează procesul de descentralizare etc.

EMIL DRĂGHICI: "COCOȚAȚI ÎN VÂRFUL STATULUI, GUVERNANȚII PRIVESC CUM SE PRĂBUȘEȘTE SATUL!"

Revenim la un discurs al lui Emil Drăghici, președintele Asociației Comunelor din România (ACoR), rostit în cadrul conferinței "Descentralizarea: calea spre modernizare a Republicii Moldova", care a avut loc la Chișinău și care s-a dovedit a fi unul profetic. Învățând lecția României, edilul a avertizat că satele riscă să dispară dacă cei de sus vor uita că oamenii nu sunt cifre!

denumesc în niciun fel, autonomia locală înseamnă doar costuri, venind cu tot felul de alte concepte, mai mult sau mai puțin barbarisme, luate de prin diverse studii în care **OAMENII SUNT DOAR CIFRE, IAR EXISTENȚA LOR ÎNSEAMNĂ COSTURI, ceea ce într-o aritmetică OARBĂ, ca să nu mai avem costuri nu trebuie să mai avem oameni!**

Am auzit și aici un concept conexe mult-trâmbițatei modernizării, acela de **AMAL-**

EMIL DRĂGHICI:
"Oare istoria ne arată, că STATUL a fost înaintea SATULUI? Nu cumva se cam potrivește zicala. „...când s-a văzut împărat, întâi pe tată-său l-a spânzurat.”

În sală se simțea tot mai mult o atmosferă încordată, câțiva primari semnalând acest aspect.

Ce-ar fi în 2016 **AMALGAMAREA? O formă de RECONSTRUIRE A COLHOZURILOR în Republica Moldova, de această dată pe principii MODERNE, prin DESFIINȚAREA SILITĂ A IDENTITĂȚII SATELOR!**

Nicăieri nu am auzit că **UNIFICAREA SATELOR** și nu **AMALGAMAREA LOR**, trebuie să plece de la **VOINȚA CETĂȚENILOR EXPRIMATĂ PRIN REFERENDUMURI LOCALE!**

Am auzit doar că **ASTA TREBUIE FĂCUT REPEDE, DACĂ SE POATE ÎNTR-UN NUMĂR CÂT MAI MIC DE ZILE!!! De ce? CA OAMENII SĂ N-AIBĂ TIMP DE REACȚIE!**

Nu vreau să fie ca o concluzie, dar „Seșiunea plenară III – Reforma teritorial-administrativă” a marcat cum nu se poate mai bine **DE CE NU TREBUIE FĂCUTĂ REFORMA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ!**

Un studiu adecvat trebuia să identifice, printre altele, următoarele:

1. atribuțiile autorităților administrației publice locale, pe fiecare nivel în parte;
2. atribuțiile care, eventual, se exercită și la nivel local și la nivel raional; separarea,

fără echivoc, a acestor niveluri astfel încât să se elimine aceste dualități;

3. personalul de care este nevoie pentru ca aceste atribuții să se poată exercita în mod corespunzător.

Nimic din aceste trei elemente esențiale nu a fost abordat!

Obiectivul singular a fost:
COLHOZIZAREA COLECTIVITĂȚILOR LOCALE, singura cale irefutabilă spre modernizare a Republicii Moldova! INACCEPTABIL ȘI REGRETABIL!

Printr-o abordare sistematică a elementelor de mai sus, se puteau identifica activitățile specifice:

I. **prestărilor de servicii**, eminate de natură economică, și care, încet-încet, sunt integrate în cooperările intercomunale, așa cum s-a putut vedea și din prezentările efectuate;

II. **exercitării de atribuții**, eminate de natură administrativă, **pe bază de acorduri de cooperare între unitățile administrativ-teritoriale**; prin cooperare se asigură creșterea:

a) capacității administrative a unităților administrativ-teritoriale;

b) performanțelor personalului care exercită atribuțiile respective;

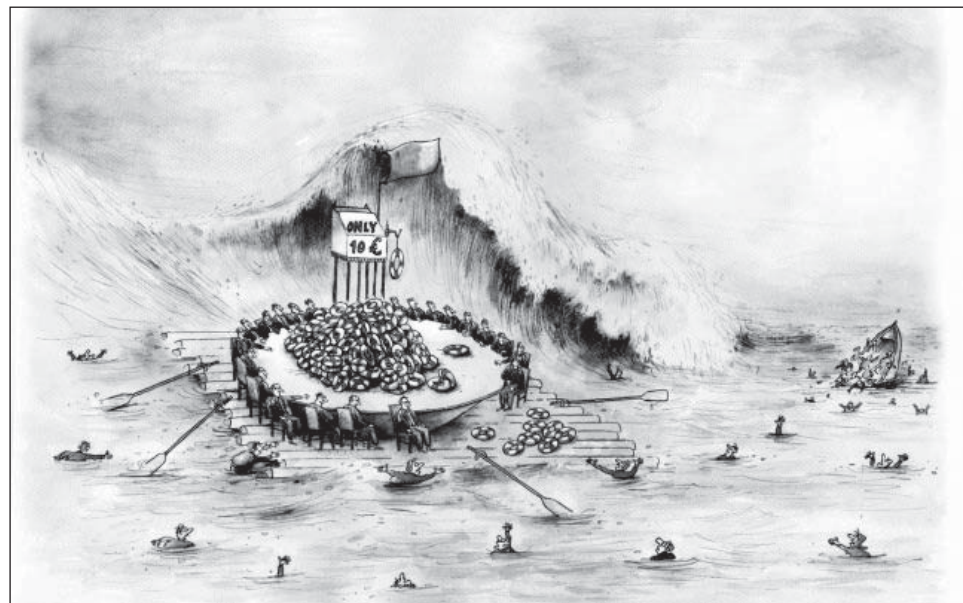
c) rolului structurilor asociative inter-administrative, în cazul Republicii Moldova, al C.A.L.M.-ului, ca un corolar al scopului izvorât din Carta europeană a autonomiei locale, respectiv de a realiza o uniune mai strânsă între colectivitățile locale, pentru a ocroti și pentru a promova idealurile și principiile care reprezintă patrimoniul lor comun, considerând că unul dintre mijloacele prin care se atinge acest scop este încheierea de acorduri în domeniul administrativ.

Regretabilă cale de modernizare dispusă ori propusă de **CEI CARE AJUNG ÎN VÂRFUL STATULUI ȘI UITĂ DE VĂTRA SATULUI!**

Oare istoria ne arată, că **STATUL** a fost înaintea **SATULUI**? Nu cumva se cam potrivește zicala. „...când s-a văzut împărat, întâi pe tată-său l-a spânzurat.”

Dacă tot vrem **AMALGAMARE, FRĂȚIOARE:**

„NU, DESFIINȚĂRII SATELOR! DA, UNIFICĂRII SATELOR!”

”Pentru unii, nu vreau să-i denumesc în niciun fel, autonomia locală înseamnă doar costuri, venind cu tot felul de alte concepte, mai mult sau mai puțin barbarisme, luate de prin diverse studii în care OAMENII SUNT DOAR CIFRE, IAR EXISTENȚA LOR ÎNSEAMNĂ COSTURI, ceea ce într-o aritmetică OARBĂ, ca să nu mai avem costuri nu trebuie să mai avem oameni!”

Cu toții suntem conștienți că descentralizarea este un principiu în absența căruia lăsăm fără conținut autoritățile administrației publice locale, cele care reprezintă unul dintre principalele fundamente ale oricărui regim democratic.

Țin să subliniez faptul că, și pe această cale îmi exprim regretul, tocmai principalul document care trebuia să constituie temelia acestei conferințe, Carta europeană a autonomiei locale, nu și-a găsit locul! Întrebarea mea este: de ce? Dau tot eu răspunsul: pentru că, mai nou, pentru unii, nu vreau să-i

GAMARE, pentru prima dată l-am auzit cu vreo zece ani, în Franța, și acolo cu greu acceptat! Îmi permit doar o analiză a acestui cuvânt în limba oficială a celor încă două state, România și Republica Moldova.

„**AMALGAMARE**, amalgamări, s. f. Acțiunea de a amalgama. ♦ Procedeu de extragere a aurului și argintului din minereuri cu ajutorul mercurului. — V. amalgama.

Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită)

AMALGAMĂ, amalgamez, vb. I. Tranz. (Rar) 1. A alia mercurul cu un metal; a prepara un amalgam (1). 2. Fig. A amesteca la un loc elemente disparate, eterogene. † (Lingv.) A amesteca sensuri diferite. - Din fr. amalgamer.

Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a.”

Știu că limba este vie, într-un continuu proces de formare și reformare, dar în ceea ce privește empatia, ca formă de intuire a realității prin identificare afectivă, utilizarea termenului de **AMALGAMARE** atunci când este pe fond, locul și rolul **CETĂȚEANULUI în COLECTIVITATEA LOCALĂ**, este mult prea ușor de văzut că prin **AMALGAMARE** se dorește **DIMINUAREA NUMĂRULUI DE CIOBANI LA UN NUMĂR CÂT MAI MARE DE OI.**

Dacă cineva apreciază neinspirată sau jignitoare cuvintele mele, îi rog cu toată deferența să mă ierte. Eu așa am tradus din acel studiu care, din start a plecat cu următoarele două concluzii: „Statul a dat cât a putut de mult” și că „Autoritățile locale nu se pot susține”, iar singura cale este **AMALGAMAREA!**

Vă rog, pe cei care citesc acest material, să nu privească cetățenii satelor ca fiind acele oi pe care le poți băga într-o stână sau în alta sau mai multe stâne să le amalgamezi, creând ierarhii pentru ciobani sau dând o avere mai mare la unii ciobani!

RAIOANELE, O REALITATE DEPĂȘITĂ?

Reforma teritorial-administrativă în Republica Moldova este imperios necesară, dar ea nu poate fi pregătită pe genunchi, înainte de alegerile locale din acest an. Experții consultați de TIMPUL sunt de părere că elaborarea și implementarea reușită a reformei nu poate dura mai puțin de doi-trei ani și pledează pentru demararea cât mai rapidă a acestui proces.

Important este nu doar să fie micșorat numărul unităților administrative de nivel I și II, ci să se asigure descentralizarea, să fie transferate competențe administrative și bugetar-fiscale către aceste unități administrative.

„Reforma administrativă trebuie temeinic pregătită, ca să nu mai repetăm experiența tristă din 1999”, a afirmat directorul-adjunct al Institutului de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, Victor Juc. El a amintit că la acea dată unitățile teritorial-administrative de nivel al II-lea, adică raioanele, au fost regrupate cu bună intenție în nouă județe. Dar, în lipsa unei descentralizări adecvate, a resurselor de finanțare, autoritățile locale așteptau în continuare ca deciziile să fie luate la Chișinău. După cum se știe, acel început de reformă a fost curmat de Partidul Comuniștilor, care au revenit la raioane.

Experții subliniază că actuala împărțire administrativ-teritorială a Republicii Moldova este depășită, în contextul în care în Europa se pune tot mai mult accent pe dezvoltarea regiunilor și a cooperării dintre acestea. Totuși, experții se opun amânării alegerilor locale, prevăzute pentru vara acestui an, până la realizarea acestei reforme, așa cum au propus unii politicieni. Scopul final al reformei trebuie să fie consolidarea administrației publice locale, dar nu simpla comasare a satelor sau a raioanelor, doar de dragul de a avea cât mai puține primării, a arătat Juc.

REFORMA NU ÎNSEAMNĂ SIMPLA COMASARE A SATELOR ȘI RAIOANELOR

„Important este nu doar să fie micșorat numărul unităților administrative de nivel I și II (sate și raioane – n.red.), ci să se asigure descentralizarea, să fie transferate competențe administrative și bugetar-fiscale către aceste unități administrative. Altminteri, în zadar se măresc unitățile teritorial-administrative. Dacă nu au sprijin fiscal, fi-

nanciar și decizional, atunci oamenii nu vor vedea beneficiile și vor avea aceeași atitudine de respingere a reformei, ca în 2001”, a explicat Victor Juc.

Transferul de competențe către autoritățile locale și o nouă împărțire teritorială trebuie realizate concomitent, pentru ca avantajele reformei să fie evidente, consideră directorul-adjunct al Institutului de Cercetări Juridice și Politice al AȘM. „Numărul raioanelor – 32! – este foarte mare pentru Republica Moldova. Este nevoie ca numărul unităților administrative de nivel II să fie reduse cel puțin cu o treime”, a subliniat Victor Juc.

Referitor la denumirea unităților administrativ-teritoriale, Juc a spus că acestea se pot chema, în continuare „raioane”, în cazul în care termenul de „județ”, întrebuintat în România, are conotații neplăcute pentru anumite minorități etnice din Republica Moldova.

„Cred că pentru Republica Moldova numărul optim ar fi șase-șapte regiuni, a șaptea cuprinzând malul stâng al Nistrului”, a detaliat el, menționând că, pentru implementarea acestei reforme, specialiștii au nevoie de o perioadă de cel puțin doi-trei ani.

„În zadar se măresc unitățile teritorial-administrative. Dacă nu au sprijin fiscal, financiar și decizional, atunci oamenii nu vor vedea beneficiile și vor avea aceeași atitudine de respingere a reformei, ca în 2001!”

JUMĂTATE DE AN – UN TERMEN ABSOLUT IREAL

Dincolo de comasarea satelor și a raioanelor, reforma administrativ-teritorială presupune asigurarea descentralizării, adică transferarea competențelor de la Centru către puterile locale, a explicat Juc. Acest proces nu poate fi realizat în șase luni. El a arătat că reforma va angrena și domeniul sănătății, al educației.

„Reforma administrativă va sta la baza modernizării statului. Altminteri, raioanele sunt prea slabe din punct de vedere financiar, ca să poată contribui la modernizarea de jos a Republicii Moldova”, a mai spus el, arătând că Moldova are specialiști care să poată duce la bun sfârșit reforma. În plus, autoritățile de la Chișinău pot cere sprijinul partenerilor europeni.

PREGĂTIȚI-VĂ DE REZISTENȚĂ!

Pe de altă parte, el a estimat că și împotrivirea față de proiect se va manifesta din plin. Aceasta va veni din partea formațiunilor de stânga, adepte ale modelului sovietic, dar și a oamenilor de rând. „Pe cetățeni îi va durea cel mai mult distanța mai mare până la noua capitală de regiune”, a arătat Juc. Oamenii ar trebui să înțeleagă, însă, că principalul avantaj al reformei administrativ-teritoriale constă în servicii de calitate.

„Nu este niciun secret pentru nimeni că satele din Republica Moldova sunt într-o stare deplorabilă. O reformă agrară și regională în contextul apropierei de Uniunea Europeană ar trebui să asigure servicii de calitate. Nu văd altă soluție. Perpetuarea actualului sistem va conduce doar la adâncirea crizei”, a spus Victor Juc.

REFORME AM MAI AVUT

Amintim că în ultimii douăzeci de ani, Republica Moldova a trecut prin trei reforme administrativ-teritoriale. În 1994, a fost constituită Autonomia Găgăuză, în componența căreia intră trei raioane din sudul republicii. Dar, la acea dată, modelul sovietic a rămas în mare parte neschimbat în celelalte unități administrativ-teritoriale. Astfel, până în anul 1998, teritoriul țării a fost împărțit în 38 de raioane, inclusiv cinci în regiunea separatistă transnistreană. Ulterior, în 1998, raioanele din partea dreaptă a Nistrului au fost comasate în nouă județe, la care s-a adăugat, în 1999, al zecelea.

Reorganizarea teritorială din anul 1999 a urmat îndeaproape modelul românesc. Dar, în decembrie 2001, comuniștii, ajunși de puțină vreme la putere, au adoptat o reformă administrativ-teritorială nouă, care a fost implementată după alegerile locale din anul 2003. În urma ultimei reforme, țara s-a întors la modelul cvasi-sovietic al divizării teritoriale, iar autonomia locală a fost considerabil redusă.

Referitor la reforma din 1998, potrivit unei analize realizate de Expert-Grup, aceasta s-a confruntat cu două probleme. În primul rând, descentralizarea funcțiilor nu a fost urmată de o finanțare adecvată. În plus, în locul unei descentralizări reale a funcțiilor, multe servicii publice au fost concentrate în noile „capitale” ale județelor sau chiar păstrate în orașele care fuseseră centre raionale. Iar guvernul nu a avut suficientă voință politică pentru finalizarea procesului început, astfel încât reforma a fost compromisă, deoarece schimbările care au urmat au vizat mai mult forma decât conținutul.

Având în vedere aceste carențe, Partidul Comuniștilor a decis revenirea la raioane, motivând că autoritățile ar trebui să fie mai aproape de cetățean și numărul funcționarilor ar trebui să fie redus. În felul acesta s-a revenit la fragmentarea excesivă a teritoriului. De exemplu, cel mai mic raion din Republica Moldova – Basarabeanca – are 28,7 mii de locuitori, pe când cel mai mic județ din România – Covasna – are de șapte ori mai mulți - 211,2 mii.

Conducătorilor din teritoriu le lipsește forța economică reală și pârgii administrative la nivel local. Potrivit experților, sistemul de organizare administrativ-teritorială, creat în contextul economiei planificate la nivel central, este în contradicție cu noile realități, iar menținerea acestuia va accentua disfuncțiile din Republica Moldova. Pentru a răspunde adecvat provocărilor actuale, ar trebui să fie create unități mai mari. Acestea vor spori capacitatea comunităților locale și a unităților administrative de a atrage fonduri suplimentare și le va face mai puțin dependente de subvențiile de la stat.

Un articol de:

Victoria VIOARĂ, www.timpul.md

Reforma administrației locale din R Moldova: ÎNTRU CENTRALIZARE EXCESIVĂ ȘI SCHIMBAREA SISTEMULUI ELECTORAL

Congresul Autorităților Locale din Moldova, organizație ce reunește majoritatea unităților administrativ-teritoriale din Republica Moldova și primari din majoritatea partidelor politice, se declară împotriva intenției autorităților de a reduce radical numărul de primării în cadrul preconizatei reforme administrative. Republica Moldova și-a asumat în fața partenerilor externi să reducă aparatul birocratic numeros și ineficient, măsură ce include inclusiv reforma administrativ-teritorială. Printre conceptele supuse dezbaterii sunt diminuarea numărului de primării, de la aproape 900 la 300 sau chiar la 100. Iurie Ciocan, șeful Centrului de implementare a reformelor din cadrul guvernului, spune că discuțiile pe marginea reformei teritoriale nu au legături cu eventualele circumscipții ce ar urma să apară dacă va fi schimbat sistemul electoral.

Depopularea satelor - acesta este argumentul care sta în capul listei atunci când mai mulți experți încearcă să justifice reducerea numărului de primării. Ce rost are să irosești banii cu o primărie când cea mai mare parte a populației a plecat? Adepții acestui model fac trimitere la Țările Baltice sau Georgia. Bunăoară, în Estonia după reformă au rămas doar o treime din primării. Este ceea ce specialiștii numesc amalgamarea sau comasarea de eficiență maximă sau moderată.

Dacă va fi acceptat acest model, spune Viorel Furdul, directorul executiv al Congresului Autorităților Locale, va fi o abordare superficială a problemei și va dăuna dezvoltării localităților.

Din punctul lui de vedere, nu este corect să se pună ineficiența administrativă și economică acumulată în cei peste 25 de ani de independență pe seama primăriilor cu puțini bani și controlate excesiv de la centru.

„Altele sunt cauzele adevărate a problemelor cu care se confruntă autoritățile publice locale. În primul rând, faptul că avem un sistem total centralizat. Știți foarte bine există o politizare extrem de mare a tuturor acestor resurse. Mai departe, noi avem un sistem nu numai că nestimulatoriu, dar din contră care limitează inițiativa la nivel local din toate punctele de vedere, la state de personal, în ceea ce privește salarizarea în administrația publică locală. La noi chiar dacă primăriile au posibilitatea, activează eficient, aduc venituri ele nu pot să aibă o politică proprie. Încă un lucru im-

portant este că controlul și presiunea asupra autorităților publice locale este enormă, nemaivorbind de cel politic. Și noi vedem ce se întâmplă în ultimul timp.”

Viorel Furdul are o altă părere despre reforma administrativă din Georgia. El susține că odată închișă primăria moare și satul. Ce înseamnă o primărie mică, se întreabă Furdul? Cehia, Slovacia sau Ungaria nu au mers pe măsuri radicale și au și acum primării de 80-100 de locuitori, adaugă el. Iar aceste țări, au standarde de viață și o dezvoltare destul de înaltă. Deci lor nu le încurcă această fragmentare teritorială.

Congresul Autorităților Locale din Moldova pledează în primul rând pentru o reformă veritabilă și complexă a administrației publice locale, bazată pe realizarea în primul rând a descentralizării administrative (financiare, patrimoniale, organizaționale) și cu elemente de optimizare teritorială precum: revizuirea raioanelor, promovarea amalgamării voluntare, dezvoltarea cooperării inter municipale, acordarea statutului de municipii orașelor de reședință a raioanelor etc. Iar principalul, continuarea descentralizării tot promisă din 2006.

Primarii reuniți în cadrul CALM s-au grăbit să adopte o declarație, deoarece nu există o viziune structurată a guvernului la acest subiect, afirmă Iurie Ciocan, șeful Centrului de implementare a reformelor. Zilele trecute a fost doar o primă discuție în această chestiune. Iurie Ciocan a spus că Republica Moldova și-a asumat această reformă și problema nu se pune dacă trebuie realizată, ci când și cum, chestiuni ce ar urma să fie stabilite de politicienii de la guvernare.

„Cred că este prematur de discutat despre vizi-

uni și idei. Se discută la nivel de experți, când se va formula un element agreeat, de experți am în vedere, atunci el va fi propus spre dezbateri în spațiul public. Nici eu nu le-am văzut. E posibil cu un nivel - când numai primării există, e posibil și cu două niveluri - când avem și primării, și raioane, ori județe, etc., adică scenarii sunt foarte multe”.

Ion Gumene de la Centrul analitic Expert-grup spune că nu poți face o reformă administrativă veritabilă fără a reorganiza și administrația locală. Cu siguranță raioanele trebuie regândite, cu siguranță pentru o populație ca a Republicii Moldova, conform rezultatelor ultimului recensământ, sunt prea multe nivele de administrație publică.

Rămâne de văzut dacă guvernării vor fi dispuși să taie din administrațiile publice locale, mai ales după ce a devenit notorie ipostaza de furnicuțe a primarilor angajați în adunatul semnăturilor sau mobilizarea de participanți la mitingurile din capitală.

Sursa: www.europaliberă.org

Zeci de vrânceni și chiar invitați din alte județe au venit cu bucurie la Hora Satului din Fundătura Vrancei, eveniment unic în Țara Vrancei, inițiat de oamenii locului. Bogăția costumelor populare și chipurile radioase ale oamenilor, frumusețea naturii, bucuria de a ne da mână cu mână în superbul decor al munților Vrancei au fost o adevărată binecuvântare. „A fost cea mai frumoasă zi din viața mea!”, mi-a spus unul dintre tinerii care au fost excursionsiști pentru o zi, duminică, 28 mai, la Fundătura. Le-am cerut tuturor să aducă o carte bună, utilă, copiilor din sat, aceasta fiind „biletul de intrare” la horă pentru al doilea an consecutiv. Aflată la a cincea ediție, această sărbătoare rurală anuală are loc în grădina unor localnici, care au fost nevoiți să suporte ostilitatea autorităților, chiar răutatea unor rude sau vecini pentru a merge mai departe cu acest obicei. Sunt o mână de oameni cu inimă bună care susțin din propriul buzunar acest proiect de suflet.

Câți dintre noi și-ar deschide poarta pentru a invita întreaga comunitate să socializeze, să învețe să acționeze împreună? Nu doar că primăria locală, cu același primar de la înființare, nu susține acest eveniment, dar chiar mai și pune piedică oamenilor care vin la horă. Mai mult, unii cred că această familie ar avea lucruri mai bune de făcut decât să invite străini în sat să se bucure alături de săteni la horă, la șezătoare sau alături de copii în drumeții sau la clubul de muzică și poezie. Și - trebuie să recunoaștem - este greu să lupți cu mentalități, să-i scoți pe oameni din ale lor. Și nici nu prea ai cum de vreme ce, după jumătate de secol de comunism, spațiul nostru rural este încă dominat de frică, dependență de autoritate, de adânc înrădăcinatul birt minoritic, cu ale sale țării ieftine, iar pentru mulți frumosul, tradiționalul înseamnă bălci, înseamnă kitsch oferit de primării din banii publici, sezonat cu mulți mici și bere. Șezătoarea, cu ale ei cusături, povești și povețe, petrecerea câmpenească cu ale ei cântece și hore, sunt datini aproape uitate, care trebuie redescoperite și puse în valoare.

UN SAT CARE VREA SĂ ARATE CĂ ESTE

Aflat la poalele muntelui Chetrosu, Fundătura Vrancei nu se află nici măcar pe harta județului Vrancea, în ciuda faptului că are o istorie bogată în spate. N-am știut

de existența acestui sat până nu i-am cunoscut pe Mariana și Ionica Popa, fii ai satului, inițiatorii Horei. Ei ne-au scris la redacție cu privire la unele dintre problemele comunității, fie că vorbim despre poluarea izvoarelor, starea drumurilor, a toaletelor de la școală ori împărțirea pe criterii electorale a ajutoarelor europene. Textele Marianei Popa au fost publicate în Ziarul de Vrancea în ultimii ani și au făcut din această doamnă de la munte unul dintre cei care dragi colaboratori cu care am lucrat. Și este doar unul dintre zecile de oameni care s-au alăturat voluntar platformei de jurnalism cetățenesc pe care am creat-o la ZdV.

Dar poate cea mai mare durere a locuitorilor este desființarea samavolnică a satului lor, se presupune în urma reorganizării administrative din 2004, când comuna Păulești s-a dezlipit de Tulnici. Fără să le spună nimeni nimic, oamenii au descoperit abia acum vreo doi ani, când au cerut anumite modernizări, că satul a fost transformat, se pare printr-o simplă tăietură de pix, într-o „cătună”. Practic, familia Popa a început o serie curajoasă de demersuri prin care a cerut explicații cu privire la statutul așezării. Răspunsurile birocratice, presiunile, nu le-au luat curajul. Nu mai puțin de 200 de oameni din sat au semnat anul trecut o petiție prin care cer reînființarea satului, document care a ajuns în atenția autorităților, inclusiv la șeful statului. Desigur că solicitările fundătorenilor nu au fost văzute cu ochi buni de puterea locală.

LECTII CARE DOR: POVESTEA UNUI SAT ȘTERS DE PE HARTĂ. SAU CE ROST ARE HORA SATULUI DIN FUNDĂTURA VRANCEI?

Inițiatorilor le-au fost aruncate vorbe grele, le-au fost puse diferite piedici și ștampile, cum ar fi cea de "reclamagii". Acum poate înțelegeți de ce la horă am rămas fără sunet în microfon și, în timp ce ascultam cântecelele copiilor din sat, care s-au pregătit săptămâni întregi, alături de doamnele profesoare, un binevoitor a scos în curte boxele din care răsunau manele.

ALĂTURI DE OAMENII DE LA MUNTE ȘI DE CAUZA LOR

Văzându-i așa de inimoși și mândri de satul lor, am decis să mă alătur, nu doar ca jurnalist, acestui mic grup de inițiativă. Dacă autoritățile au considerat acest sat atât de lipsit de importanță încât să-l ștergă de pe harta comunei, noi am făcut în ultimii ani să se vorbească frumos des-

pre Fundătură și fundături în baza dorinței lor de prezentare și autopromovare. Sub nicio formă nu ne dorim ca oamenii din sat să defileze la horă sau la procesiunile pastorale pentru "bucuria", de obicei cu scop politico-electoral, a "domnilor de pe la oraș". Ne-am dorit să fim parte din echipă, așa că am pus umărul, alături de familia Popa și colaboratorii ei, cum ar fi doamnele Babeș, Mănăilă sau Halici, pentru derularea unor proiecte socio-culturale. Și sunt bucuroasă să le mulțumesc astăzi acelor inimoși care știu cât de important este să acționăm împreună pentru a stimula participarea civică și inițiativele cetățenești în comunitățile rurale.

CINE ȘI-A DAT MÂNĂ CU MÂNĂ

Clubul de jurnalism Tineret în (re)Acțiune pe care-l coordonez, format din tineri pasionați de scris și implicare civică, s-a

alăturat comunității locale și anul acesta pentru derularea unor acțiuni pentru copii. Anul trecut, cu ajutorul voluntarilor Zdv, am reușit să punem bazele unei mici biblioteci de weekend pentru copiii din acest sătuc pe care ne dorim să o extindem și să o promovăm. Și la această ediție am avut-o alături pe Aurora Martin, de la Agencia Nationala pentru Egalitatea de Șanse, care a vorbit despre campaniile împotriva violenței domestice și traficului de persoane, dar și despre antreprenoriatul rural. Zece voluntari europeni, care se află în Vrancea pentru nouă luni, sub aripa Asociației Voluntariat Pentru Viață, au derulat acțiuni în aer liber împreună cu copiii și în schimb au fost învățați despre portul și jocul tradițional românesc. A fost o adevărată lecție de solidaritate, de iubire de oameni. Am văzut săteni cu ochi în lacrimi când au aflat poveștilor tinerilor voluntari din Polonia, Grecia, Spania, Franta și Italia care oferă

un an din viața lor copiilor din județul nostru. Și anul acesta a fost alături de noi Grupul vocal Accord. Profesoara Verona Calmiș, alături de soțul ei Vasile Calmiș, membru al Orchestrei de Cameră Unirea, și de scriitorul Cristian Gheorghe, au cântat pentru săteni și au oferit daruri dulci copiilor. Ne-a fost alături și interpreta de muzică populară Ionica Stan, care a dorit să-i cunoască pe fundături și a fost impresionată de oameni și locuri. Poate cea mai aplaudată melodie a sa a fost "Fără femeii nu se poate", compusă în cadrul unei campanii prin care susține egalitatea de șanse și rolul femeii în societate. Pentru că în Fundătura nu există dispensar și nici doctor, Scoala Postliceală Sanitară „Vasile Alecsandri” ne-a fost alături cu voluntari care au derulat acțiuni de prevenție a riscului cardiac și a diabetului zaharat, prin măsurarea Tensiunii Arteriale și glicemiei, ca și prin activități de consiliere a perso-

nelor din comunitate. De asemenea, Ziarul de Vrancea, Ziarul Emigrantul și blogul VranceaAltfel.ro ne sunt, ca de obicei, alături în campania de promovare a zonei. Firma Transfero ne-a ajutat să ducem într-o excursie de o zi la munte 20 de adolescenți curioși să-și cunoască mai bine județul. Alți prieteni dragi, între care jurnaliști, fotografi, bloggeri sau pur și simplu oameni care iubesc Vrancea, s-au alăturat acestui proiect prin care ne-am propus să arătăm ce este organizarea comunitară. Următoarea întâlnire la Fundătura are loc – sperăm – în luna iulie. Dacă vreți să vă ținem la curent cu proiectele noastre, haideti cu noi în echipă, deveniți suporteri ai satului prin intrarea în comunitatea virtuală Fundătura Vrancei de pe Facebook!

Sursa:

Silvia Vrinceanu Nichita,
Ziarul de Vrancea

DIN PRIMA SURSĂ: CUM AU REUȘIT 23 LOCALITĂȚI SĂ MOBILIZEZE ORIGINARI AFLAȚI DEPARTE DE CASĂ?

Acum un an, ideea de a implica migrații în soluționarea problemelor din localitățile de baștină și, cu atât mai mult, de a dona pentru dezvoltarea comunităților, părea aproape irealizabilă. Totuși, grație unui grup de entuziaști din 23 de sate și orașe proiectul Migrație și Dezvoltare Locală s-a transformat într-un adevărat succes. De la câțiva dintre aceștia am încercat să aflăm cum au reușit să convingă circa 5000 de băștinași să doneze, în doar trei luni, peste 2 milioane de lei pentru dezvoltarea localităților natale.

La întrebări ne-au răspuns persoanele-cheie din cadrul Asociațiilor de Băștinași, create în cele 23 de localități partenere ale proiectului Migrație și Dezvoltare Locală, implementat de PNUD Moldova cu suportul financiar al Guvernului Elveției.

1. Erați convingși în reușita proiectului de la bun început?

Nicolae Ciobanu, președintele ADB Lozova (Strășeni)

Trebuie să recunosc că inițial aveam multe suspiciuni deoarece diaspora moldovenească nu este foarte bogată și nici nu ne-a fost ușor să-i găsim pe cei plecați, însă, până la urmă, am reușit chiar mai mult decât am planificat. Sper că odată finalizat acest proiect, oamenii vor conștientiza că pot fi înfăptuite multe lucruri frumoase în sat dacă există transparență și comunicare.

8.739 Euro (155%), 340 băștinași au donat

Liliana Tincu, responsabilă pentru migrație, primăria Ungheni

Proiectul a fost într-adevăr o provocare pentru noi. În primul rând suma pe care trebuia s-o colectăm pentru amenajarea parcului din oraș era destul de mare (10 mii euro), în al doilea rând, eram la prima experiență de acest gen. În toate proiectele realizate până acum în oraș doar primăria contribuia, unghenienii, dar cu atât mai mult, cei plecați nu s-au implicat niciodată. Ne-a fost frică. Însă am mers pe o strategie diversă și rezultatele nu s-au lăsat mult așteptate.

12.434 Euro (124%), 1380 băștinași au donat

2. Cum credeți, ce a asigurat succesul campaniei de colectare de fonduri în localitatea dumneavoastră?

Victoria Matveev, responsabilă pentru migrație, primăria Colibași (Cahul)

Cred că ne-a reușit să colectăm o sumă atât de mare pentru o localitate rurală (aproape 9 mii de euro) deoarece pe toată durata campaniei s-a asigurat maximă transparență și primarul este o persoană credibilă. În plus, colibașenii au prins demult gustul implicării în viața satului, or nu suntem la primul proiect unde se cere implicare civică. Bineînțeles că fără mediatizarea inițiativei, atât pe rețelele de socializare, cât și în cadrul festivalurilor și evenimentelor organizate în localitate, rezultatele probabil că ar fi fost mai slabe.

8.739 Euro (220%) colectați pentru sala polivalentă

Sergiu Mandiș, președintele ADB Cărpineni (Hâncești)

Noi am insistat să mobilizăm cât mai multă lume ca să fie și impactul mai mare. De asemenea, un rol important l-a jucat și faptul că problema de soluționat (procurarea unui autogreder care să întrețină drumurile) a fost aleasă corect – nu de primărie, dar de cetățeni și nemijlocit de diasporă, prin intermediul unui sondaj online. Iată de ce printre donatori sunt nu doar cărpinenii, dar și elevii din vecinătate care vin la liceu sau persoane care vin la muncă aici. Drumurile desfundate și dezapezite le dau mari bătaii de cap tuturor.

3600 Euro (180%) colectați, 190 băștinași au donat

Arcadie Romanciuc, responsabil pentru migrație, primăria Strășeni

Deși, aparent, la oraș pare mai simplu de colectat banii de la cetățeni pentru cauze comune, noi considerăm că orașenii sunt din firea lor mai sceptici și mai rezervați. Cu toate acestea, orașul Strășeni este fruntaș la capitolul mobilizarea băștinașilor în acest proiect, cu peste 470 de donatori. Performanța ne-a reușit datorită faptului că proiectul a fost bine mediatizat și cetățenii au fost direct implicați. Aproape în fiecare duminică, au fost organizate întâlniri ale beneficiarilor proiectului ca să-și poată spuna doleanțele. Fără implicarea și contribuția populației, lucrurile nu prea se mișcă din loc.

4.200 Euro (140%), 471 băștinași au donat

Viorica Mamaliga, responsabilă pentru migrație, primăria Vorniceni (Strășeni)

Cred că rezultatele noastre se datorează faptului că am purtat discuții personale cu fiecare în parte, indiferent de vârstă, statutul social, salariu. Împreună am depistat că cel mai mult ne doare problema drumurilor proaste. Îmi aduc aminte că am sensibilizat multă lume atunci când am postat pe pagina de facebook a Asociației de Băștinași o fotografie cu o mireasă și nuntașii săi care încercau să-și facă drum printre băltoace și nămol.

5000 Euro (126%), 207 băștinași au donat

Tatiana Vrăjmaș, președintele ADB Ialoveni

Cu toate că rezultatele ar fi putut fi și mai bune, ținând cont că 8 mii din circa 20 mii de locuitori din Ialoveni sunt departe de casă, oricum ne bucurăm mult că oamenii au răspuns apelului. Noi credem că anume comunicarea cu diaspora ne-a asigurat succesul campaniei, iar pentru aceasta am publicat permanent pe Internet informații relevante despre proiect, le-am pus la dispoziție un formular online ca să le cunoaștem mai bine necesitățile. În general am avut o abordare personalizată. Nu am ezitat să-i sensibilizăm pe oameni la fiecare eveniment, cum a fost bunăoară întâlnirea cu absolvenții. Interesant este că cei de pe loc s-au mobilizat după ce au văzut că migrații donează.

3.400 Euro (135%), 80 băștinași au donat

• Baniile colectate și cei donați vor fi valorificați în perioada imediat următoare de autoritățile publice locale și Asociațiile de băștinași din cele 5 orașe și 18 sate partenere. Suma totală a celor 23 de proiecte care urmează a fi implementate este estimată la 775 mii USD, dintre care: peste 100 mii USD sunt colectate de la migrații, 460 mii USD sunt oferite de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare și 215 mii USD sunt alocate din bugetele locale.

• Astfel, peste 4000 migrații, dar și localnici, au contribuit financiar la dezvoltarea locală într-un mod sigur și transparent, prin intermediul unei platforme online de colectare de fonduri destinată proiectelor comunitare. Secțiunea de pe www.guvern24.md dedicată dezvoltării locale a fost dezvoltată cu sprijinul proiectului „Migrație și dezvoltare locală”, în cooperare cu Congresul Autorităților Locale din Moldova și poate fi utilizată de cele aproape 900 de primării din țară.

NOTĂ:

• Timp de trei luni, campania de colectare de fonduri „Cu drag pentru acasă”, desfășurată de proiectul „Migrație și dezvoltare locală”, a convins fiecare al zecelea migrant din 23 de localități partenere să contribuie financiar pentru proiecte de dezvoltare locală.

CALM, SUPORT PENTRU APL: SERVICIUL DE SUPORT AL OPERATORILOR MICI DE APĂ ȘI SANITAȚIE (SOMAS)

Reieșind atât din sarcinile CALM, cât și din multiplele solicitări ale APL, a fost creat Serviciul de suport al operatorilor mici de alimentare cu apă și sanitație a CALM, (serviciul SOMAS). Serviciul SOMAS vine să suplinească vidul format de-a lungul timpului și va servi drept platformă pentru consolidarea capacităților APL și ale operatorilor serviciilor de apă și sanitație din mediul rural. Serviciul APĂ SAN va face parte din domeniul integral al Centrului de expertiză, asistență și instruire (CEAI) din cadrul Secretariatului CALM. Astfel, începând cu data de 01 iulie 2017, atât APL, cât și operatorii serviciilor de apă și sanitație din mediul rural se pot adresa pentru a beneficia de tot spectrul de servicii acordat de SOMAS.

Ce este SOMAS?

□ Serviciul de suport al operatorilor mici de alimentare cu apă și sanitație al CALM reprezintă totalitatea atât a resurselor de expertiză asistență și instruire, cât și a datelor sistematizate, concentrate într-un serviciu unic destinat îmbunătățirii calității prestării serviciilor de apă și sanitație de către operatorii mici din zonele rurale și orașe mici.

□ Serviciul SOMAS va fi parte a Centrului de Expertiză, Asistență și Instruire (CEAI) din cadrul Secretariatului CALM.

Misiunea

Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM) urmărește un obiectiv fundamental de consolidare instituțională și a capacităților APL prin intermediul a trei dimensiuni principale:

□ Consolidarea structurilor organizatorice și a procesului decizional intern (CALM Consiliu, Birou Executiv, Comitete, Rețele și filiale regionale)

□ Consolidarea participării CALM și contribuția reală la procesul de politică națională (la nivel de guvern, parlament, comisii parlamentare, grupuri de lucru în cadrul ministerelor de resort și agențiilor de stat, la nivel internațional, atât în Moldova, cât și în străinătate)

□ Perfecționarea abilităților CALM în consolidarea capacităților APL din Moldova, inclusiv în domenii noi de reformă, printr-o varietate de eforturi cuprinzătoare în cadrul serviciilor CALM, capacităților de expertiză și de cunoștințe

Destinația serviciului

Serviciul APĂ SAN, ca parte a CEAI, este destinat primirii, sistematizării și analizei solicitărilor serviciilor de consul-

tanță, identificării căii optime de prestare a serviciului, prestarea acestuia și evidența solicitărilor și serviciilor acordate.

Serviciul APĂ SAN are ca obiectiv general susținerea și consolidarea capacităților APL și operatorilor serviciilor de apă din mediul rural.

Obiective specifice ale serviciului

✓ Elaborarea, stabilirea și dezvoltarea unui mecanism de asistență complex pentru APL și operatorii din mediul rural în domeniul aprovizionării cu apă;

✓ Consolidarea capacităților instituționale, administrative, financiare, economice etc. ale autorităților publice locale și prestatorilor de servicii din domeniul aprovizionării cu apă din mediul rural;

✓ Diversificarea și consolidarea asistenței și serviciilor CALM acordate APL și comunităților locale, în special în domeniul aprovizionării cu apă;

✓ Identificarea problemelor și impedi-

mentelor în activitatea APL și operatorilor din mediul rural, în vederea elaborării și promovării unor măsuri concrete de ordin legislativ/normativ, metodologic, informativ și/sau instructiv necesare;

✓ Crearea și menținerea unei platforme permanente de comunicare, schimb de informație/experiență și promovare a drepturilor și intereselor sale specifice, pentru prestatorii/operatorii serviciilor mici de alimentare cu apă, în special a celor din mediul rural.

Scopurile serviciului

• Crearea unui centru unic de recepționare și prelucrare a solicitărilor de acordare a serviciilor de consultanță pentru operatorii mici din zonele rurale;

• Crearea, menținerea și dezvoltarea platformelor de comunicare și schimb de experiență și bune practici atât între operatorii mici, cât și între APL;

• Crearea mecanismului de suport ad-

hoc pentru probleme cu care se confruntă comunitățile locale în activitățile de zi cu zi;

• Consolidarea capacităților autorităților locale și operatorilor mici pe termen mai lung, inclusiv celor personale, instituționale, de sistem, de politici la nivel local și central;

• Consolidarea Serviciilor CALM prestate APL și în special în domeniul de aprovizionare cu apă;

• Crearea, menținerea și dezvoltarea bazelor de date și altor resurse informaționale pe domeniu;

• Evidența statistică și analitică privind solicitările de asistență și soluționarea acestora.

Serviciul are următoarele sarcini:

• Asigurarea recepționării, înregistrării și prelucrării tuturor informațiilor privind necesitățile de asistență planificată sau ad-hoc, primite prin mesajele fax, mesajelor SMS și MMS, telefonic, email, în cadrul seminarelor și meselor rotunde, prin intermediul platfor-

□ Personalul tehnic și administrativ al operatorilor mici;

□ Beneficiari indirecti: Consumatorii de apă și sanitație.

Principiul Serviciului

Serviciul APĂ SAN trebuie să asigure executarea atât a funcțiilor de bază ale Serviciului, cât și a funcțiilor specifice, determinate de destinația sistemului, care sunt grupate pe domenii funcționale specializate.

Domeniile de prestare a serviciilor SOMAS

□ Cadru legal și aspecte juridice;

□ Organizarea și administrarea serviciilor de aprovizionare cu apă;

□ Finanțarea, atragerea de investiții și fundamentarea economică;

□ Analiza și diagnosticul sistemului de aprovizionare cu apă;

□ Tariful (cu implicații de ordin financiar, managerial, tehnic și de luare a deciziei/aprobare);

□ Relația APL-operator;

□ Relația APL – consumatori;

□ Relația operator – consumatori;

□ Asigurarea și monitorizarea calității apei;

□ Aspecte tehnice și de administrare a sistemelor de aprovizionare cu apă;

□ Instruirea și consultarea personalului operatorului;

□ Reprezentarea operatorilor mici la nivel național.

Contacte

Str. Columna 106A, Chișinău, Republica Moldova

Tel: +(37322) 22-35-09, Fax: +(37322) 22-35-29, mob. 079588547;

mob. 079367362; e-mail: info@calm.md; alexandru.morcov@calm.md

Internet: www.calm.md

Crearea serviciului SOMAS a fost posibilă datorită suportului: Proiectul Elveției de Apă și Sanitație în Moldova (ApaSan), finanțat de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC), cofinanțat de Cooperarea Austriacă pentru Dezvoltare (ADC) și implementat de Filiala din Moldova a Fundației SKAT.

mei de schimb de experiență(forum) creat, chestionare, alte tipuri de solicitări de asistență;

• Identificarea soluției optime de prestare a serviciului, prestarea serviciului și evidența informației cu privire la rezultatele prestării serviciului;

• Asigurarea cu resurse informaționale și consultanță pentru: inventarierea, evidența, planificarea intervențiilor și dezvoltarea sistemelor de aprovizionare cu apă și sanitație.

• Asigurarea interacțiunii informaționale cu sistemele informaționale de stat, departamentale, teritoriale;

Beneficiari cheie a Serviciului

□ Autoritățile Publice Locale nivel I (Primari, consilieri locali, contabili, ingineri funciari, etc.);

□ Operatorii mici (rurali);

TUR DE FORȚĂ CALM:

CONCEPTELE PRIVIND REFORMA TERITORIAL-ADMINISTRATIVĂ, DISCUTATE CU EDILII LOCALI!!!

Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM) desfășoară o amplă campanie de informare privind principalele elemente care ar trebui să fie cuprinse în reformele propuse de Guvern. Astfel, experții CALM vor ajunge în toate raioanele țării pentru a discuta cu primarii și a afla din prima sursă ce modele sunt binevenite. Ședințe au fost organizate deja în raioanele Ocnița, Dondușeni, Basarabeasca, Strășeni, Cimișlia, Leova, Nisporeni, Cantemir, Taraclia și Cahul, urmând să fie acoperite toate cele 32 de raioane.

